

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Právnická fakulta

Ilona Budková

**NEMATERIÁLNÍ NÁROKY PŘI ÚJMĚ NA
ZDRAVÍ**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. David Elischer, Ph.D.

Katedra: Katedra občanského práva

Datum uzavření rukopisu: 26. listopadu 2013

Praha: 2013

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 26. listopadu 2013

.....

Ilona Budková

Poděkování

Děkuji tímto svému vedoucímu diplomové práce, JUDr. Davidu Elischerovi, Ph.D., který svými odbornými články, zejména komparacemi se zahraničními právními úpravami významně přispěl k mému hlubšímu poznání právní oblasti, která je předmětem této práce.

Obsah

Úvod	1
1. Právní odpovědnost	2
1.1. obecný výklad.....	2
1.2. Aktuální soukromoprávní úprava.....	3
1.3. Úprava v novém občanském zákoníku.....	4
2. Jednotlivé předpoklady odpovědnosti za škodu	5
2.1 Protiprávní jednání	5
2.1.1. Protiprávní jednání dle občanského zákoníku.....	5
2.1.2. Protiprávní jednání dle nového občanského zákoníku.....	8
2.1.3. Prevenční povinnost v občanském zákoníku.....	10
2.1.4. Prevenční povinnost v novém občanském zákoníku	11
2.2. Škoda.....	12
2.2.1. Škoda jakožto obecný předpoklad odpovědnosti	12
2.2.2. Újma na zdraví.....	13
2.3. Příčinná souvislost mezi protiprávním jednáním a následkem	14
2.3.1. Příčinná souvislost v občanském zákoníku	14
2.3.2. Příčinná souvislost v novém občanském zákoníku	16
2.4. Zavinění	17
2.4.1. Zavinění v občanském zákoníku	17
2.4.2. Zavinění v novém občanském zákoníku	18
3. Některé obecné otázky k náhradě škody, respektive újmy	19
3.1. Způsob a rozsah náhrady škody (újmy).....	19
3.2. Nároky při újmě na životě a zdraví	21
3.3. Promlčení nároků na náhradu škody, respektive újmy na životě a zdraví	22
4. Imateriální nároky při újmě na životě a zdraví dle OZ	24
4.1. Bolestné	26
4.2. Náhrada za ztížení společenského uplatnění.....	27
4.3. Náhrada za usmrcení osoby blízké.....	32
4.4. Zadostiučinění při zásahu do práva na soukromí a tělesnou integritu a její nedotknutelnost	34
5. Nemateriální nároky v novém občanském zákoníku.....	40

5.1. Obecný úvod	40
5.2. Bolestné a náhrada za ztížení společenského uplatnění v novém občanském zákoníku.....	43
5.3. Další nemajetkové újmy	44
5.4. Určování výše náhrad za imateriální újmy.....	46
5.5. Náhrada za usmrcení nebo zvlášt' závažné ublížení na zdraví blízké osoby	52
5.6. Nemajetková reflexní újma	54
6. Závěr	56

Úvod

Pro téma diplomové práce věnující se nemateriálním nárokům při škodě na zdraví jsem se rozhodla, protože jsem se při své praxi v advokátní kanceláři setkala s problematikou uplatňování těchto nároků vůči zdravotnickému zařízení. Jelikož mne tato problematika velmi zaujala, rozhodla jsem se jí věnovat hlouběji. Z toho důvodu jsem také absolvovala na právnické fakultě Univerzity Karlovy volitelné předměty zabývající se sportovním a zdravotnickým právem. Újma na zdraví však samozřejmě není spojena jen se zdravotnictvím nebo sportem ať již na rekreační či vrcholové úrovni, ale tyto situace můžeme vidět všude kolem nás, přičemž stále aktuální je i škoda na zdraví v případě dopravních nehod.

V první části této práce se věnuji právní odpovědnosti obecně, jelikož je stavebním kamenem k podrobnějšímu výkladu řešícímu nároky při újmě na zdraví, v našem případě tedy ty imateriální. Právní odpovědnost je svou materií a literaturou, která o ní pojednává téma tak široké a obsáhlé, že není možné jej v této práci vyčerpat a proto výklad zde uvedený lze považovat spíše za základní informace pro uvedení čtenáře do tématu. Pro dotvoření celkového pohledu na otázku odškodňování imateriální újmy na zdraví podávám výklad k jednotlivým předpokladům vzniku odpovědnosti za škodu, který je konstruován tak, aby podal základní obecné informace k těmto institutům, porovnal je s novým občanským zákoníkem a bral přitom zřetel na speciální typ odpovědnosti, na kterou je zaměřena tato práce.

Hlavním cílem této práce je však popsání jednotlivých nemateriálních nároků při újmě na životě a zdraví, mezi které patří bolestné, náhrada za ztížení společenského uplatnění, náhrada v případě smrti osoby blízké a také zadostiučinění v případě zásahu do práva na ochranu osobnosti a jejich porovnání s novým občanským zákoníkem, který do zvoleného tématu významně zasáhne. U jednotlivých imateriálních nároků v novém občanském zákoníku, zvláště u těch zcela nových, rozebírám jednotlivá ustanovení a pokouším se odhadnout, jaký bude jejich výklad soudy s použitím současné aplikovatelné judikatury, principů evropského deliktního práva, důvodové zprávy, dostupné odborné literatury, a také pohledem do zahraničních úprav. Nároky majetkové povahy, které vznikají z poškození zdraví, nechávám až na obecný nástin stranou, jelikož v tomto případě nejsou změny tak zásadní.

V závěru shrnuji podstatné změny, které nová úprava přináší, pozitivní i negativní ohlasy odborné veřejnosti ohledně přínosnosti a také nedostatků změn, pokouším se předvídat

dopady rekodifikace v rozhodovací činnosti soudů a zabývám se aktuálními otázkami s tématem souvisejícími.

Tato práce by měla poskytnout ucelený pohled na odpovědnost za imateriální újmu v oblasti újmy na životě a zdraví jak podle úpravy obsažené v novém občanském zákoníku, tak podle současné právní úpravy, jelikož dle přechodných ustanovení NOZ se odpovědnostní vztahy budou řídit stejným právním režimem jako právní vztahy, respektive jiné právní poměry z jejich porušení újma vznikla.

1. Právní odpovědnost

1.1. obecný výklad

Ke vzniku nároku poškozeného na náhradu škody obecně je zapotřebí na druhé straně vznik právní odpovědnosti škůdce za tuto škodu. Druhů právní odpovědnosti zná náš právní řád několik, přičemž primárně lze právní odpovědnost dělit na veřejnoprávní, kam patří odpovědnost trestní, správní, ústavněprávní, za přestupek a odpovědnost disciplinární a dále na soukromoprávní, kam řadíme odpovědnost za bezdůvodné obohacení, za prodlení, za vady a také odpovědnost za škodu a za neoprávněný zásah do práva na ochranu osobnosti. Právě posledním dvěma ze zmíněných odpovědností se budu v této práci věnovat.

Právní odpovědnost definujeme jako druh právního vztahu vznikajícího (typicky) v důsledku porušení právní povinnosti a spočívající v nové povinnosti sankční povahy.¹ Jedním protiprávním jednáním může škůdci vzniknout i několik druhů právní odpovědnosti. Tak například v případě, že lékař způsobí pacientovi škodu na zdraví v důsledku svého protiprávního jednání, může mu vzniknout pracovněprávní odpovědnost zaměstnance vůči zaměstnavateli, tedy zdravotnickému zařízení, dále odpovědnost trestněprávní v případě, že svým jednáním naplní některou ze skutkových podstat uvedených ve zvláštní části trestního zákoníku² (typicky například ublížení na zdraví z nedbalosti) a může být volán i k odpovědnosti disciplinární lékařskou komorou. Nicméně pro účely této práce se budu věnovat odpovědnosti soukromoprávní, a to konkrétně odpovědnosti za škodu a za neoprávněný zásah do práva na ochranu osobnosti.

---

¹ HENDRYCH, Dušan, Miroslav BĚLINA, Josef FIALA, Pavel ŠÁMAL, Ivana ŠTENGLOVÁ a Pavel ŠTURMA. *Právní slovník*. 2. rozš. vyd. Praha: Beck, 2003, ISBN 80-7179-740-5, s. 710.

² Zákon č. 40/2009 Sb (trestní zákoník).

1.2. Aktuální soukromoprávní úprava

Účinná soukromoprávní úprava odpovědnosti za škodu je odlišně upravena v občanském zákoníku a obchodním zákoníku. Tento stav je navíc o to složitější, jelikož oba kodexy nerozlišují mezi porušením povinnosti ze smlouvy a porušením zákonné povinnosti a upravují rozdílně povahu odpovědnosti pro obchodněprávní a občanskoprávní vztahy. Je tedy třeba vždy zjišťovat kterému režimu je konkrétní odpovědnostní vztah podřízen.

Jak již napovídá shora uvedená definice, je ke vzniku právní odpovědnosti zapotřebí protiprávního jednání škůdce (až na výjimky popsané dále). Protiprávní jednání je tedy obecným předpokladem pro vznik právní odpovědnosti, nicméně není předpokladem jediným, patří sem dále škodlivý následek, příčinná souvislost mezi protiprávním jednáním a škodlivým následkem (v našem případě újmou na zdraví) a v případě odpovědnosti za škodu způsobenou zaviněným protiprávním jednáním také zavinění. Aby odpovědnost škůdce nastala, musí být tyto předpoklady splněny (až na výjimky) kumulativně. V současném evropském deliktním právu je významným znakem tendence ke stanovení základních měřítek pro zjišťování protiprávnosti a tedy deliktní odpovědnosti, včetně přičítání. V této souvislosti považuji za nezbytné zmínit projekt Principů evropského deliktního práva (PETL – Principles of European Tort Law), dle kterého jsou ke vzniku povinnosti hradit škodu vyžadovány následující předpoklady: 1. Porušení právem chráněného zájmu, 2. škoda, Příčinná souvislost mezi prvními dvěma předpoklady a 4. Zavinění (pokud se nejedná o odpovědnost objektivní). Nelze si nepovšimnout, že místo předpokladu protiprávnosti PETL uvádí porušení právem chráněného zájmu. Stejně předpoklady se vyžadují pro vznik odpovědnosti lékaře za újmu na zdraví způsobenou pacientovi.³ Pro úplnost uvádím, že namísto protiprávního jednání je v určitých případech konstruován protiprávní stav. Tato odpovědnost se někdy též označuje jako mimoodpovědnostní povinnost, protože může vzniknout jen na základě události i bez porušení primární právní povinnosti jako důsledek nesení rizika (např. § 432, § 438 první věta).⁴

Obecnou úpravu odpovědnosti za škodu nalezneme v občanském zákoníku v § 420, odst. 1⁵ a § 420, odst. 3⁶. Dle názoru vysloveného v nedávno vydané publikaci je úprava

---

³ STOLÍNOVÁ, Jitka; MACH, Jan. *Právní odpovědnost v medicíně*, 2. vydání, Praha: Galén, 2010. ISBN 978-80-7262-686, s. 20.

⁴ srov. KNAPPOVÁ, Marta, Jiří ŠVESTKA a Jan DVOŘÁK. *Občanské právo hmotné*. 4., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2005, ISBN 80-7357-127-7, s. 270.

⁵ § 420 odst. 1 občanského zákoníku: Každý odpovídá za škodu, kterou způsobil porušením právní povinnosti.

⁶ § 420 odst. 3 občanského zákoníku: Odpovědnosti se zproští ten, kdo prokáže, že škodu nezavinil.

obsažená v §420, odst. 1 a 3 obecnou úpravou subjektivní odpovědnosti za škodu (tedy odpovědnosti za zavinění) a úprava obsažená v § 420a je obecnou úpravou objektivní odpovědnosti za škodu (tedy odpovědnosti bez ohledu na zavinění) a všechny ostatní úpravy obsažené v občanském zákoníku i v dalších civilních předpisech jsou úpravami zvláštními.⁷

1.3. Úprava v novém občanském zákoníku

S účinností nového občanského zákoníku od 1. 1. 2014 vymizí dvojkolejnost občanskoprávní a obchodněprávní úpravy a nadále již bude úprava jednotná. NOZ také na rozdíl od současné úpravy rozlišuje mezi kontraktní a deliktní odpovědností, čímž se obrací k tradici tohoto dělení vyjádřené v například v BGB. Zásadní rozdíl vidím v tom, že první z nich je odpovědností objektivní (tedy odpovědností bez ohledu na zavinění) a druhá z nich vyžaduje ke svému vzniku jako obligatorní znak zavinění. V tomto směru představuje také rekodifikace převrat v otázce odpovědnosti lékaře za újmu na zdraví, jelikož vztah mezi lékařem a pacientem považuje za vztah smluvní a smlouvu o péči o zdraví upravuje v § 2636 an., čímž NOZ řadí vztah poskytovatele zdravotních služeb a pacienta do práva soukromého, kam historicky vždy patřil.⁸

V novém občanském zákoníku nalezneme paragrafy zabývající se problematikou odpovědnosti za škodu především v hlavě III. nazvané - Závazky z deliktů. Rozsah úpravy doznal značnému rozšíření paragrafů na téměř trojnásobný počet. Jak již bylo uvedeno výše, zásadní změna spočívá v opuštění jednotné úpravy civilního deliktu a oddělení smluvní a mimosmluvní náhrady škody.⁹ Nový občanský zákoník vedle terminologie nic nemění na výčtu předpokladů vzniku odpovědnosti. Stále sem patří vznik újmy, protiprávní čin, příčinná souvislost a zavinění, kdy první tři předpoklady prokazuje poškozený a zavinění se presumuje v nedbalostní formě. Již z textu § 2010 vyplývá, že se deliktní náhrada újmy v novém občanském zákoníku rozpadá na dvě odlišné skutkové podstaty, což má dopad především na zkoumání prvku protiprávnosti a příčinné souvislosti. První skutková podstata je zaměřena na ochranu konkrétních právních statků, které patří pod souhrnné označení absolutní práva. Druhá věta § 2910 zavazuje k úhradě újmy toho, kdo poruší určité zákonem stanovené pravidlo, jehož účelem je chránit jiné než absolutní právo (kdo poruší ochranný účel daného

---

⁷ Srov. KOBLIHA, Ivan a David ELISCHER. *Náhrada škody podle občanského a obchodního zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona: praktická příručka*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2012, ISBN 978-80-87212-97-4, s. 27.

⁸ Podrobněji viz Doležal, T., *Vztah lékaře a pacienta z pohledu soukromého práva*, Leges, 2012, Praha.

⁹ ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, ISBN 978-80-7208-922-2, s. 1028.

pravidla).¹⁰ Nový občanský zákoník sice vychází nadále z koncepce, že se zásadně hradí majetková újma (škoda), zatímco nemajetková újma jen v případech zvlášť dále stanovených, ale případy, kdy poškozenému vznikne právo na náhradu - resp. odčinění - nemajetkové újmy, jsou pojaty dosti široce. Obecné předpoklady vzniku povinnosti hradit škodu však mají platit i pro vznik povinnosti odčinit nemajetkovou újmu. Proto také většina ustanovení tohoto dílu setrvává na pojmu „škoda“ s tím, že totéž platí i pro nemajetkovou újmu, plyne-li z právního řádu povinnost odčinit ji.¹¹

2. Jednotlivé předpoklady odpovědnosti za škodu

2.1 Protiprávní jednání

Jednáním se rozumí projev vůle ve vnějším světě, přičemž může být realizováno konáním i opomenutím. Protiprávní jednání (protiprávní čin – delikt) je jednání, jež je v rozporu s objektivním právem a současně se subjektivním právem. Škudce porušuje svou povinnost uloženou objektivním právem a současně i svou povinnost vůči někomu.¹² Judikatura porušení právní povinnosti definuje jako rozpor mezi tím jak právnická (fyzická) osoba skutečně jednala (případně opomenula jednat) a tím, jak měla jednat, aby dostala povinnosti ukládané jí právním předpisem či jinou právní skutečností.¹³ Pro doplnění uvádím, že odpovědnost za škodu může také vzniknout jako důsledek kvalifikované škodní události, kde není jednání v rozporu se zákonem potřeba (tzv. mimoodpovědnostní náhrada škody).

2.1.1. Protiprávní jednání dle občanského zákoníku

Současný občanský zákoník nerozlišuje mezi porušením povinností ze smlouvy a ze zákona. Obecnou úpravu odpovědnosti za škodu nalezneme v jeho § 420, který hovoří o porušení právní povinnosti. Toto obecné ustanovení je pak doplněno ustanovením § 415 o prevenční povinnosti vyjadřujícím zásadu *neminem laedere* (k prevenční povinnosti více v

---

¹⁰ ELIÁŠ, Karel, Bohumil HAVEL, Petr BEZOUŠKA a Daniela ŠUSTROVÁ. *Občanské právo pro každého: pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika ve spolupráci s advokátní kanceláří PRK partners, 2013, s. 261-262.

¹¹ ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, s. 1022.

¹² KOBLIHA, Ivan a David ELISCHER. *Náhrada škody podle občanského a obchodního zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona: praktická příručka*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2012, ISBN 978-80-87212-97-4, s. 29.

¹³ Usnesení NS ČR ze dne 21. 7. 2004, sp. zn. 25 Cdo 1828/2003, uveřejněno v publikaci: Vojtek, P.: *Přehled judikatury ve věcech náhrady škody*. ASPI, a.s., Praha 2006, s. 32.

následující podkapitole). Obchodní zákoník má vlastní právní úpravu odpovědnosti za škodu obsaženou především v § 373 ve spojení s § 757 a také nerozlišuje mezi obligační a delikt ní odpovědností.

Poněkud specifickéjší je oblast občanskoprávní odpovědnosti za újmu na zdraví v rámci medicíny. K újmě na zdraví může dojít: 1. Protiprávním jednáním, spočívajícím v porušení právní povinnosti (postupu non lege artis – vysvětlení termínu viz níže), prevenční povinnosti, povinnosti informovat pacienta atd.; 2. zákonem kvalifikovanou událostí (např. odpovědnost za škodu způsobenou okolnostmi, jež mají původ v povaze použité věci). Nejčastěji však k újmě na zdraví v oblasti zdravotnictví dochází protiprávním jednáním lékaře při poskytování zdravotní péče. Takové jednání označujeme za tzv. postup non lege artis (postup, který není v souladu se současnými dostupnými poznatky lékařské vědy). Právní řád zde navíc inkorporuje působnost velkého množství původně neprávních norem tím, že na ně odkazuje a činí je právně závaznými. Máme zde na mysli zejména povinnosti vyplývající z pravidel profese, a to jak v jejich „technickém“ smyslu, tedy jaké postupy je možno považovat za akceptovatelné vzhledem k současnmu stavu poznání, tak i ve smyslu profesní etiky. V souvislosti s poskytováním zdravotní péče jsou tyto normy označovány jako profesní standardy,¹⁴ lex artis a lékařská etika.¹⁵

Zajímavou oblastí je také otázka protiprávního jednání sportovců a jejich odpovědnosti za úrazy způsobené v rámci sportovní hry. V dějinném vývoji se objevilo velké množství koncepcí a teorií jak se vypořádat s odpovědností sportovců, které vycházely jak z literatury, tak i z judikatury soudů. Stále se však vedou spory o to, která z těchto teorií či koncepcí je nejvíce výstižná, správná a vystihující základ případné neodpovědnosti sportovců za sportovní úrazy a kde jsou vlastně mantinely neodpovědnosti sportovců za sportovní úrazy. Kdy se jedná pouze o faul nepostižitelný podle právních předpisů, a když už o protiprávní jednání, ze kterého je třeba dovédit odpovědnost za újmu na zdraví? V zásadě panuje celková jednotu v tom ohledu, že nelze neodpovědnost sportovců za škodu vztáhnout na všechny případy. Problém nastává ve chvíli, kdy je třeba určit hranice mezi sportovními úrazy, které právní postih zakládají, a těmi, které nikoliv. Tyto hranice jsou pak určovány zpravidla prostřednictvím určitých stanovených podmínek, při jejichž splnění se dovozuje absence právní odpovědnosti sportovce za sportovní úraz. K řešení uvedené problematiky a k nalézání

---

¹⁴ Např. Úmluva o lidských právech a biomedicíně, článek 4 - Profesní standardy: Jakýkoliv zákrok v oblasti péče o zdraví, včetně vědeckého výzkumu, je nutno provádět v souladu s příslušnými profesními povinnostmi a standardy.

¹⁵ HOLČAPEK, T. *Dokazování v medicínskoprávních sporech*, 1. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011, s. 34.

odpovědi na otázky pokládané v rámci odpovědnosti za škodu způsobenou sportem dochází ve třech rovinách, a to zařazením speciální sportovní legislativy do právního řádu, názorovými střety v odborné literatuře a samozřejmě v rámci rozhodovací praxe soudů, která je však na území České republiky oproti jiným státům velmi strohá a zdaleka neobsáhne odpovědi na většinu otázek. Lze však shrnout, že většina autorů považuje vytvoření speciální sportovní legislativy za nadbytečné, neboť odpovědnost sportovce za sportovní delikty je možné řešit na základě obecné odpovědnosti za škodu. Odborná literatura své závěry nakonec zevšeobecnila do jednotlivých teorií. Za nejdůležitější teorii považují teorii dodržení sportovního pravidla. Tato teorie se velmi silně prosazovala v minulosti a i v současné době je v různých modifikacích soudy pravidelně využívána k řešení sportovně právních sporů. Uvedená koncepce vychází ze základního předpokladu, jímž je právě dodržení sportovního pravidla, které vylučuje odpovědnost sportovce za způsobenou škodu. Dodržení tohoto pravidla bývá však pouze jednou z podmínek pro beztrestnost sportovce, jež musí být splněny kumulativně. Mezi zastánce této teorie mohu ilustrativně uvést některé z nich. Např. Němec E. Karding vyžadoval splnění dvou podmínek a to 1) nesmí být porušena sportovní pravidla, která byla přijata k ochraně zdraví a života sportovců; a 2) poškozený se sportovního zápolení zúčastnil dobrovolně nebo jeho účast byla realizací programu tělesné výchovy ve škole. Teorie dodržení sportovního pravidla nalezneme jak v zahraniční judikatuře, kde bylo výchozí pravidlo o dodržení pravidel hry výslovně vyjádřeno ve vztahu k některým sportovním odvětvím. Např. ve vztahu k fotbalu bylo v rozhodnutí Německého vrchního soudu (Oberlandesgericht Hamm) ze dne 20. 1. 1992, sp. zn. 13 U 166/91 vysloveno, že *"fotbalista neodpovídá za zranění, která způsobí v průběhu zápasu jinému hráči, pokud se jeho způsob hry nachází v rámci pravidel, podle kterých obě mužstva nastoupila do hry. Takováto zranění jsou brána každým účastníkem jako riziko hry, takže kvůli, jednání na vlastní nebezpečí je buď už vyloučena shoda se skutkovou podstatou nebo alespoň protiprávnost skutkové podstaty deliktu podle § 823 I BGB. Co je třeba považovat za chování podle pravidel a co za chování proti pravidlům, se řídí podle pravidel hry Německého fotbalového svazu, která platí také pro fotbalové zápasy sehrané soukromě."* Také rakouská judikatura¹⁶, stejně jako německá, klade základ odpovědnosti sportovce za sportovní úrazy do sféry vlivu a dopadu sportovních pravidel.

---

¹⁶ Viz např. Rozhodnutí rakouského soudního dvoru (Oberste Gerichtshof) ze dne 24. 9. 1981, sp. zn. 7 Ob 656/81.

I v české civilní judikatuře nalezneme rozhodnutí zabývající se otázkou protiprávnosti při sportovních činnostech¹⁷. Zajímavý je rozsudek Nejvyššího soudu¹⁸, který vedle velmi často judikované zásady souladu jednání sportovce se sportovními pravidly zdůrazňuje, že kumulativně musí být splněna i podmínka, že ke zranění došlo při hře, tj. při výkonu samotné sportovní činnosti: „Úder soupeře v rozporu s pravidly karate, při němž zasaženému vznikla škoda na zdraví, je postižitelný nejen v rámci pravidel zápasu karate, nýbrž představuje současně i porušení prevenční povinnosti; při splnění zbývajících předpokladů je dána obecná odpovědnost za škodu na principu presumovaného zavinění.“

Podle mého názoru lze výše nastíněnou problematiku shrnout a zobecnit v tom smyslu, že uvedená judikatura vychází především z koncepce dodržení sportovního pravidla s tím, že sporty dělí na jedné straně na kontaktní (více rizikové) a nekontaktní, podle čehož také stanovuje a požaduje po hráčích míru opatrnosti a u poškozeného vyjadřuje míru akceptace se způsobenou škodou, kterou musel předpokládat, přičemž se však posuzují mantinely uvedených principů jednotlivě a určitá míra právní nejistoty v této problematice určitě panuje. Přestože je mi tato teorie ze všech nejbližší, myslím, že i pokud nebyla pravidla (podle rozhodnutí sudích) porušena, nemělo by to striktně znamenat neodpovědnost za sportovní úraz, jelikož rozhodčí nejsou soudci a jejich rozhodnutí by neměla vyloučit obecnou nebo v tomto případě možná i trestní odpovědnost sportovců za újmu na zdraví způsobenou „sportem“, která může mít u některých druhů sportů fatální následky.

2.1.2. Protiprávní jednání dle nového občanského zákoníku

Oproti stávající právní úpravě nový občanský zákoník explicitně rozlišuje tři důvody vzniku povinnosti nahradit škodu: 1. Úmyslné porušení dobrých mravů; 2. Porušení povinnosti stanovené zákonem; a 3. Porušení povinnosti ze smlouvy. Co se týče systematiky nového občanského zákoníku, je možná vhodné poznamenat, že úmyslné porušení dobrých mravů je uvedeno v zákoníku jako první mezi těmito třemi důvody. Vysvětlení podává důvodová zpráva k této části zákoníku,¹⁹ kde je uvedeno, že: „*kategorii dobrých mravů pojímá celá osnova jako obecnou, proto se ustanovení nezařazuje mezi zvláštní případy*

---

¹⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 1954, Cz 486/53, uveřejněné ve Sbirce NS, 1954, č. 5, str. 86-87, pod pořadovým č. 44; Rozhodnutí Nejvyššího soudu z 29. 10. 1962, sp. zn. 5 Cz 38/1962, uveřejněné ve Sbirce soudních rozhodnutí a stanovisek, 1963, pod pořadovým č. 15.

¹⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 17. 12. 2003, sp. zn. 25 Cdo 1960/2002, právní věta rozhodnutí uveřejněna v Souboru civilních rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR - právní věty a rejstříky, 2004, sešit 28, str. 25, pod pořadovým č. C 2352.

¹⁹ ELIÁŠ, Karel. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, ISBN 978-80-7208-922-2, s. 1028.

náhrady škody, ale do obecné úpravy, navíc na první místo, neboť dobré mravy tvoří základ celého soukromého práva a soukromé právo z nich vyvěrá jako celek.” Uvedené se použije i pro povinnost nahradit nemajetkovou újmu tam, kde je to zákonem výslovně stanoveno nebo smlouveno. Ustanovení o porušení zákonné povinnosti má dvě skutkové podstaty. První chrání proti újmě při přímém zásahu do absolutního práva (osobnostní práva, věcná práva a práva k nehmotným statkům), druhá chrání proti újmě, ke které vedlo porušení povinnosti, jejímž účelem bylo takové újmě zabránit. Toto oddělení se zdůvodňuje povahou dotčených práv: absolutní právo, ať již osobní nebo majetkové, působí vůči každému, zatímco relativní právo působí jen mezi stranami. Toto pojetí sleduje úpravu § 823 německého občanského zákoníku, ale i některých dalších (např. nizozemský občanský zákoník přejímá v čl. 6:163 pravidlo § 823 odst. 2 BGB, když stanoví, že povinnost k náhradě škody nevzniká, nesměruje-li účel porušené normy k ochraně před tou škodou, kterou poškozený utrpěl).²⁰

V případě povinností lékařů a jiných zdravotnických pracovníků postupovat *lege artis* přináší nový občanský zákoník velkou změnu, když smlouvu o péči o zdraví upravuje jako smluvní typ.²¹ Povinnost postupovat s péčí řádného odborníka, a to i v souladu s pravidly svého oboru²² se tak stává smluvní povinností se všemi dopady s tím souvisejícími (objektivní odpovědnost). Současně je nutno upozornit na skutečnost, že ustanovení smlouvy o péči o zdraví přesahují pouze úzce pojaté chápání výkonu zdravotní péče v užším slova smyslu, tj. poskytování zdravotních služeb podle ZZS, ale vztahují se obecně na jakékoli léčebné výkony (např. péče poskytovaná léčiteli, maséry, atd.). Tím dochází k tomu, že některé dosud velmi obtížně kvalifikovatelné právní vztahy, při kterých docházelo k poskytování péče o zdraví, ale nešlo o zdravotní péči ve smyslu zvláštních předpisů (tj. zdravotnických předpisů), jsou zařazeny pod tento smluvní typ.²³ Vzhledem k tomu, že pochybením poskytovatele většinou bude poškozeno zdraví pacienta, je možno v určitých případech uvažovat i o souběhu smluvních a deliktních nároků. České právo nezná pravidlo *non cumul* (La règle de non-cumul) užívané ve Francii a proto lze vycházet z toho, že bude na žalobci, zda bude své

---

²⁰ ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, ISBN 978-80-7208-922-2, s. 1029.

²¹ § 2636 an. NOZ

²² § 2643 odst. 1 NOZ

²³ Tomáš Doležal, *Poskytování zdravotních služeb po nabytí účinnosti nového občanského zákoníku*, Vol 3, No 2 (2013), ISSN 1804-8137, dostupné z: <http://www.ilaw.cas.cz/medlawjournal>.

nároky uplatňovat v rámci závazkové nebo mimo závazkové odpovědnosti. Z toho, co bylo řečeno shora je zřejmé, že většina žalobních nároků bude založena na porušení smlouvy.²⁴

2.1.3. Prevenční povinnost v občanském zákoníku

Generálně prevenční povinnost zakotvená v § 415 občanského zákoníku²⁵ není pouze legislativním vyjádřením základní zásady soukromého práva – zásady prevence vzniku škod a principu *neminem laedere* (nikoho nepoškozovat), ale díky soudní interpretaci²⁶ také právní povinností plynoucí přímo ze zákona a působící *erga omnes* (vůči všem), jejíž porušení je protiprávním jednáním ve smyslu § 420 občanského zákoníku. Dle mého názoru uvedené naprosto vystihuje právní věta rozsudku nejvyššího soudu: „*Ve smyslu ust. § 415 obč.zák. je každý povinen zachovávat takový stupeň bedlivosti, který lze po něm rozumně požadovat a který – objektivně posuzováno – je způsobilý zabránit či alespoň co nejvíce omezit riziko vzniku škod na životě/zdraví či majetku. Je tedy obecnou povinností každého počínat si v konkrétní situaci natolik pozorně a obezřetně, aby nezpůsobil škodu jinému. Nedodržení této povinnosti je porušením právní povinnosti ve smyslu ustanovení §420 občanského zákoníku.*”

Lze konstatovat, že § 415 občanského zákoníku je subsidiární prevenční normou. Díky možné aplikaci této obecné prevenční povinnosti můžeme dovodit odpovědnost za škodu v případech, na které zákon přímo nepamatoval, nicméně je třeba je postihovat. Judikatura podává normu shrnující nároky na chování rozumné osoby, tj. minimální obecný standard řádné péče jakožto důsledek aplikace generálně prevenční povinnosti: Každý při veškerém svém počínání je povinen – s ohledem na konkrétní skutkové okolnosti případu – zachovávat alespoň minimální míru pozornosti, péče a bedlivosti, vždy tak, aby dle normálního chodu věcí, vzniku škody předešel nebo její rozsah minimalizoval.²⁷ Neznamená to však, že aplikace generálně prevenční normy nemá hranice. Prevenční povinnost nelze vykládat jako povinnost počínat si tak, aby v každém okamžiku byla vyloučena závada způsobilá vyvolat škodu. Takový požadavek by se rovnal objektivní odpovědnosti za škodu způsobenou závadou.²⁸

---

²⁴ Tomáš Doležal, *Poskytování zdravotních služeb po nabytí účinnosti nového občanského zákoníku*, Vol 3, No 2 (2013), ISSN 1804-8137, dostupné z: <http://www.ilaw.cas.cz/medlawjournal>.

²⁵ Každý je povinen počínat si tak, aby nedocházelo ke škodám na zdraví, na majetku, na přírodě a životním prostředí.

²⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29.3.2001, sp.zn 25 Cdo 1427/2001.

²⁷ Srov. KOBLIHA, Ivan a David ELISCHER. *Náhrada škody podle občanského a obchodního zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona: praktická příručka*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2012, ISBN 978-80-87212-97-4, s. 15

²⁸ Srov. Rozsudek NS ČR ze dne 25.2:2003, sp. zn. 25 Cdo 618/2001, dostupné z: www.nsoud.cz

Generálně prevenční norma je soudy hojně aplikována také v oblasti újmy na zdraví v případech některých škod vzniklých při poskytování lékařské péče. Porušení prevenční povinnosti ošetřujícího personálu lze dovozovat, pokud zde existují konkrétní okolnosti, které jej měli vest k nepřetržitému dohledu nad pacientem či k jiným zvláštním opatřením způsobilým zabránit mu v možnosti provést nepředvídatelný čin vedoucí k újmě na zdraví (25Cdo 1400/2000 a 25Cdo 1427/2001).²⁹ Také oblast odpovědnosti za škodu způsobenou sportem byla významně ovlivněna právě generálně prevenční normou. Její porušení například konstatuje Městský soud ve svém rozsudku: „*Nedodržení pravidel sportovní hry (např. kopané), spočívající v použití pravidly nedovoleného (zakázaného) způsobu hry, je nutné posoudit jako jednání odporující povinnosti počínat si tak, aby nedocházelo ke škodám na zdraví (§ 415 obč. zák.). V důsledku toho jde o porušení právní povinnosti, jež zakládá odpovědnost za škodu (§ 420 odst. 1 obč. zák.).*“ nebo Nejvyšší soud ve svém usnesení³⁰: „*Pravidla chování pro lyžaře, vydaná Mezinárodní lyžařskou federací FIS, nejsou obecně závazným právním předpisem, avšak pro lyžaře na sjezdové trati jsou závazná a jejich porušení představuje porušení právní povinnosti předcházet vzniku škod.*“³¹

2.1.4. Prevenční povinnost v novém občanském zákoníku

Nový občanský zákoník také obsahuje generální prevenční pravidlo³², ale pojímá jej úžeji než současná právní úprava, což má zabránit přesprávnému konstruování protiprávnosti v případech, kdy chybí zákonné ustanovení o „porušené“ povinnosti, prostřednictvím porušení prevenční povinnosti.³³ Ustanovení § 2900 míří na případy aktivního jednání a chrání se pouze výslovně uvedené statků. Dle důvodové zprávy vychází nový občanský zákoník z pojetí, že: „*kdo v soukromém styku koná, má konat tak, aby z toho nevznikla bezdůvodná újma jinému. Důrazem na slovo bezdůvodná se vyjadřuje samozřejmost, že výkon oprávnění jedné osoby sice může vyvolat újmu u osoby druhé, že však tyto případy nemohou vést k závěru o povinnosti jednajícího nahradit škodu; výslovné zdůraznění se nejeví jako nadbytečné vzhledem k tomu, jaký je současný stav a k jakým výkladovým důsledkům*

---

²⁹ Srov. KOBLIHA, Ivan a David ELISCHER. *Náhrada škody podle občanského a obchodního zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona: praktická příručka*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2012, ISBN 978-80-87212-97-4, s. 17

³⁰ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 23. 2. 2005, sp. zn. 25 Cdo 1506/2004

³¹ Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 17. 5. 1978, sp. zn. 10 Co 190/76.

³² § 2900, § 2901 nového občanského zákoníku

³³ Blíže viz PSUTKA, Jindřich, *Obecná prevenční povinnost – současný stav a návrh občanského zákoníku*. In HAVEL, Bohumil, PIHERA, Vlastimil (eds.). *Soukromé právo na cestě*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, ISBN 978-80-7380-265-3, s. 257 an.

*současná úprava často vede. Zejména musí být váženo, co se konkrétně v jednotlivém případě od rozumné osoby podle zvyklostí soukromého života očekává, jaká míra předvídatelného nebezpečí pro jiné se pojí s určitým chováním, jaký je význam zájmu, který sleduje konající osoba, a zájmu další osoby a jaký je mezi těmito záměry hodnotový poměr, zda je mezi dotčenými osobami nějaký vztah, do jaké míry jsou preventivní opatření pro konajícího dosažitelná nebo nákladná atd.*³⁴ Ustanovení § 2901 obsahuje zakročovací povinnost v taxativně uvedených případech. Obě ustanovení se navíc uplatní pouze tehdy, vyžadují-li to okolnosti případu nebo zvyklosti soukromého života.³⁵

2.2. Škoda

2.2.1. Škoda jakožto obecný předpoklad odpovědnosti

Existence reálné škody je dalším obligatorním předpokladem vzniku sekundární povinnosti škůdce. Přestože není pojem škody v právním řádu jasně vymezen, o jeho všeobecnou definici se postarala judikatura: *„Za škodu v právní teorii i praxi považuje újmu, která nastala (projevuje se) v majetkové sféře poškozeného (spočívá ve zmenšení jeho majetkového stavu) a je objektivně vyjádřitelná všeobecným ekvivalentem, to je penězi, a je tedy napravitelná poskytnutím majetkového plnění, především penězi. Skutečnou škodou je nutno rozumět takovou ujmu, která znamená zmenšení majetkového stavu poškozené oproti stavu před škodnou událostí a která představuje majetkové hodnoty, jež je třeba vynaložit k uvedení věci do předešlého stavu. Ušlý zisk je v podstatě ušlým majetkovým prospěchem a spočívá v nenastalém zvětšení (rozmnožení) majetku poškozeného, které bylo možno – kdyby nebylo škodné události – důvodně očekávat s ohledem na pravidelný běh věcí.*³⁶ Tato újma tedy obsahuje škodu skutečnou (to o co se zmenšil majetek poškozeného) a ušlý zisk (to co poškozenému ušlo). Z uvedeného je patrné, že občanský zákoník vychází z tzv. úzkého pojetí škody, které v sobě nezahrnuje imateriální újmu, jelikož tato nespočívá ve zmenšení majetku poškozeného a nemá tudíž ani svůj peněžní ekvivalent. Dle názoru Ústavního soudu by bylo z legislativního hlediska správnější opustit stávající pojetí škody jako majetkové újmy a pokládat za škodu i újmu vzniklou působením na tělesnou a duchovní integritu

---

³⁴ ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, ISBN 978-80-7208-922-2, s. 1024.

³⁵ BEZOUŠKA, Petr a Lucie PIECHOWICZOVÁ. *Nový občanský zákoník: nejdůležitější změny*. 1. vyd. Olomouc: ANAG, 2013, ISBN 978-80-7263-819-2, s. 331.

³⁶ Rozsudek NS ze dne 29. 4. 2004, sp. zn. 25 Cdo 540/2003.

poškozeného.³⁷ Ústavní soud také odkazuje na principy evropského deliktního práva, které se ve svém článku 2:101 k širšímu pojetí hlásí, když definují škodu jako majetkovou nebo nemajetkovou újmu zákonem chráněného zájmu.

Nový občanský zákoník nenásleduje názor Ústavního soudu a setrvává v úzkém pojetí škody. Odlišuje výslovně materiální a nemateriální újmu. Pracuje s termínem újma, jakožto termínem obecným pro újmu majetkovou (újmu na jmění), pro kterou pak nadále používá termínu škoda, tak i pro újmu nemajetkovou. Povinnost nahradit nemajetkovou újmu musí být výslovně ujednána nebo zvlášť stanovena zákonem. Ten tak výslovně stanoví v případě újmy na životě/zdraví, respektive zásahu do osobních práv člověka.³⁸ NOZ dále také zavádí stejný režim pro vznik odpovědnosti za škodu i nemajetkovou újmu.

2.2.2. Újma na zdraví

Vedle majetkové a nemajetkové škody, respektive újmy, zná české deliktní právo třetí kategorii, a to kategorii újmy na zdraví, která zahrnuje složku majetkovou (skutečnou škodu a ušlý zisk) i nemajetkovou, tedy poškozením zdraví může dojít k zásahu do majetkové i nemajetkové sféry poškozeného, což je pro újmy na zdraví typické. Podle toho v čem škoda spočívá, čili jaký následek byl poškozením zdraví způsoben, rozlišujeme u majetkové škody: a) náklady spojené s léčením, b) náklady spojené s pohřbem c) jinou skutečnou škodu, d) ztrátu na výděлку, na důchodu, e) usmrcení osoby poskytující výživu f) jiný ušlý zisk, přičemž první tři spadají do škody skutečné a zbylé pod ušlý zisk. Dojde-li ke škodě, resp. újmě na zdraví či životě, tj. na osobnostních, nemajetkových, nehmotných statcích, vzniká poškozenému zvláštní, taxativně vymezený komplex práv na její náhradu, respektive na její zmírnění.³⁹

U nemajetkové újmy rozlišujeme: 1) způsobení bolesti, za kterou se považuje každé tělesné a duševní strádání způsobené škodou na zdraví osobě, která tuto škodu utrpěla.⁴⁰ Nejedná se tedy pouze o bolest fyzickou, ale i psychickou, tedy psychické útrapy vzniklé např. v důsledku opakovaných operací, zohydění těla apod.; 2) ztížení společenského uplatnění, za které se považují takové následky škody na zdraví, které jsou trvalého rázu a mají prokazatelně nepříznivý vliv na uplatnění poškozeného v životě a ve společnosti, zejména na uspokojování jeho životních a společenských potřeb, včetně výkonu dosavadního

---

³⁷ Pl. ÚS 16/04.

³⁸ § 2956 nového občanského zákoníku.

³⁹ ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan aj. *Občanské právo hmotné 2*, 5. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 402.

⁴⁰ § 2, věta druhá odškodňovací vyhlášky

povolání nebo přípravy na povolání, dalšího vzdělávání a možnosti uplatnit se v životě rodinném, politickém, kulturním a sportovním, a to s ohledem na věk poškozeného v době vzniku škody na zdraví;⁴¹ a 3) usmrcení blízké osoby.

Nový občanský zákoník nahrazuje pojem škoda na zdraví termínem ublížení na zdraví, jelikož pojem škoda je užíván pro újmu majetkovou. V NOZ nalezneme i další nové termíny, respektive újmy jako je imateriální újma spočívající v osobním neštěstí, duševní útrapy a další nemajetkové újmy, o jejichž obsahu bude pojednáno v samostatných kapitolách.

2.3. Příčinná souvislost mezi protiprávním jednáním a následkem

2.3.1. Příčinná souvislost v občanském zákoníku

Existuje-li újma a protiprávní jednání, respektive protiprávní čin, je ke vzniku odpovědnosti třeba, aby mezi újmou a protiprávním jednáním byla příčinná souvislost (kauzální nexus). Příčinná souvislost je zde dána, jestliže újma je následkem protiprávního jednání - porušení povinnosti (ať již zákonné nebo smluvní), respektive je-li protiprávní jednání relevantní příčinou vzniku škody (bez něj by k újmě nedošlo). Dle konstantní judikatury musí být příčinná souvislost mezi zaviněným protiprávním jednáním žalovaného a vznikem škody na zdraví bezpečně prokázána; nestačí tu pouhá pravděpodobnost.⁴² Soudy ve většině případů vyžadují prokázání stoprocentní příčinné souvislosti, respektive její postavení najisto. Právě na nedostatku prokázání příčinné souvislosti velmi často poškození u soudů pohoří a nezískají nic. O to složitější je pak prokazování příčinné souvislosti při újmách na zdraví či na osobnostních právech, zvláště pak v medicínských sporech, jelikož mezi pochybením lékaře a následnou újmou na zdraví může být velká časová prodleva, která dokazování příčinné souvislosti velmi ztěžuje a také protože zdraví člověka závisí na velkém množství faktorů a nelze nikdy zcela s jistotou konstatovat, jak by se vyvíjel pacientův stav nebýt lékařského zákroku. Může být také například nejisté, zda k újmě na zdraví pacienta došlo pochybením lékaře nebo nedodržením pooperačních pokynů pacientem. Obhájci zdravotnických zařízení mohou snadno argumentovat, že stav pacienta byl tak závažný, že by ke stejnému výsledku došlo, i kdyby lékař nepochybil. Jedno ze známých soudních rozhodnutí například říká: *„příčinná souvislost mezi léčebným postupem, který nebyl lege artis, a škodou na zdraví pacienta - jako jedna ze základních podmínek odpovědnosti za škodu - musí být najisto postavena, a že na straně žalující je důkazní břemeno o tvrzené*

---

⁴¹ § 3, věta první odškodňovací vyhlášky.

⁴² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 1990, sp. zn.: 1 Cz 59/90.

příčinné souvislosti, takže v případě jeho neunesení stíhají žalující stranu nepříznivé procesní následky, spočívající v tom, že žalobě nemůže být vyhověno.“⁴³

K popsanému přístupu českých soudů se negativně vyjádřil Ústavní soud, který šel v jednom ze svých rozhodnutí nad rámec meritorního rozhodování:⁴⁴ „Závěry nalézacího soudu stran "stoprocentního" prokázání objektivní příčinné souvislosti se jeví Ústavnímu soudu jako nereálné, neboť jsou nedosažitelné a neudržitelné. Určovat v lékařských postupech jednoduchý vztah příčiny a následku je samo o sobě velmi obtížné. Podstatou lékařství je vlastně vstupovat do celého řetězce příčin a následků, do procesů, které probíhají v lidském těle, a vnějším zásahem tyto procesy ovlivňovat, měnit jejich směr, působení atd. Zásah lékaře tak vlastně sám o sobě mění "přirozený běh věci" v lidském těle, zasahuje do komplexních vztahů příčin a následků.“ Citované rozhodnutí Ústavního soudu dále nabádá soudy k přehodnocení požadavku prokázání příčinné souvislosti, když říká: „Vzhledem k tomu, že pojem příčinná souvislost není právními předpisy v České republice nijak definován, což ostatně zdůraznil ve svém rozsudku i nalézací soud, nic nebrání judikatuře českých soudů, aby požadavek "stoprocentně" prokazované příčinné souvislosti přehodnotila a přijala adekvátnější a realističtější výklad "způsobení škody", který by vyrovnával slabší postavení poškozených.“ V nedávné době se však nejvyšší soud vyjádřil tak, že: „k založení obecné odpovědnosti za škodu stačí, je-li porušení právní povinnosti jednou z příčin vzniku škody, a to důležitou, podstatnou a značnou, a nelze ji vylučovat jen proto, že toto jednání či opomenutí dovršilo již stávající nepříznivý zdravotní stav poškozeného.“⁴⁵

Souhlasím s názorem Ústavního soudu v této věci, který bohužel není dostatečně respektován, což jak sám Ústavní soud potvrdil, znamená porušování práva na spravedlivý proces. Považuji v dnešní době setrvávání soudů na nutnosti prokázat stoprocentní příčinnou souvislost za konzervativní postup, mám za to, že na rozdíl od trestního práva, kde oprávněně vládne zásada *in dubio pro reo*, by bylo v občanském právu zapotřebí přístup více progresivní, protože je přijetí nového občanského zákoníku velkou příležitostí. Řešením se jeví například užití tzv. proporcionální odpovědnosti, podle které poškozenému náleží náhrada újmy podle toho, do jaké míry jistoty lze příčinnou souvislost určit. Pokud by například byl pacient podroben dvěma lékařským zákrokům, z nichž každý mohl být příčinou následku, ale pouze jeden z nich byl proveden *non lege artis*, poškozený by obdržel 50 % z částky, která by mu

---

⁴³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 11. 2003, sp. zn.: 25 Cdo 168/2003.

⁴⁴ Usnesení Ústavního soudu ze dne 12. 8. 2008, sp. zn.: I. Ús 1919/08.

⁴⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 9. 2013, sp. zn. 25 Cdo 627/2013.

byla přiznána, kdyby byla příčinná souvislost s jistotou prokázána. Za velkou inspiraci by se dala vzít úprava Common law, jenž hovoří o institutech jako „loss of chance“, „loss of expectation“, na což také Ústavní soud ve svém rozhodnutí poukazuje: *„Ostatně z toho důvodu právní řády common law opustily v těchto případech požadavek (pravděpodobného) prokázání kauzálního nexu a vytvořily doktrínu tzv. "ztráty šance" či "ztráty očekávání" (loss of chance, loss of expectation), podle níž soud poměřuje či odhaduje (estimate) pravděpodobnost dosažení určitých šancí, pokud by byl zvolen určitý postup, a reflektuje tyto šance, zda jsou vyšší nebo nižší než ty, které by bylo možno očekávat při nenarušeném či řádném chodu věci.“*

2.3.2. Příčinná souvislost v novém občanském zákoníku

O příčinné souvislosti se v občanském zákoníku nic nedočteme a ani nový občanský zákoník se o její vymezení nesnaží a zřejmě tak spoléhá na dosavadní judikaturu⁴⁶ a právní teorii⁴⁷, které k vymezení příčinné souvislosti používají teorii podmínky, neboli *conditio sine quo*, která stanoví, že kauzalita je dána, pokud by škoda bez škodní události nenastala a teorii adekvátní příčinné souvislosti, která je dána, pokud porušení zákona podle obvyklého průběhu věcí a životních zkušeností objektivně přispělo ke vzniku újmy.⁴⁸ V naší praxi dominuje teorie adekvátní příčinné souvislosti. Na tom nový občanský zákoník nic nemění. Ne vždy si však s teorií adekvátnosti vystačíme. Je zřejmé, že bude čím dál více doplňována teorií ochranného účelu právní normy (i s ohledem na text § 2910 věty druhé). Tato teorie je založena na tom, že škůdce je povinen nahradit tu újmu, k jejímuž předcházení slouží porušená právní norma. Její důležitost se ukazuje např. v případě posouzení újmy, ke které došlo v důsledku silné predispozice poškozeného ke vzniku této újmy. Trpí-li člověk např. vrozenou lámavostí kostí, nemůže se škůdce, který ho uhodil a zlomil mu ruku, hájit tím, že šlo o nepředvídatelný a mimořádný, tudíž neadekvátní následek. Z teorie ochranného účelu právní normy naopak vyplývá, že účelem § 2910 první věty je poskytnout maximální ochranu zdraví člověka, proto bude příčinná souvislost dána i tehdy, půjde-li o neadekvátní následek.

---

⁴⁶ srov. Rozhodnutí Nejvyššího soudu, sp. zn. 8 Cdo 4129/2010 nebo Rozhodnutí Nejvyššího soudu, sp. zn. 23 Cdo 1818/2009.

⁴⁷ Srovnej např. ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Dita MELICHAROVÁ, Ondřej FRINTA, Tomáš POHL, Petr LIŠKA, Ivana MRÁZOVÁ, Michaela ZUKLÍNOVÁ a Květoslav RŮŽIČKA. *Občanské právo hmotné 2., 5. jubilejní a aktualiz. vyd.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, ISBN 978-80-7357-473-4, s. 410-411.

⁴⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 3. 2011, sp. zn. 28 Cdo 3471/2009.

K tomuto závěru ostatně dospěla i judikatura Nejvyššího soudu, byť jej takto nepojmenovává.^{49 50}

2.4. Zavinění

2.4.1. Zavinění v občanském zákoníku

Zavinění je dalším předpokladem vzniku občanskoprávní odpovědnosti za škodu, nikoliv však předpokladem vždy obligatorním. Zavinění můžeme definovat jako psychický (vnitřní – subjektivní) vztah konajícího subjektu k protiprávnímu úkonu (v terminologii NOZ k protiprávnímu jednání) a jeho následku případné újmě nebo jinému projevu.⁵¹ Koncepce převzatá z trestního zákoníku rozlišuje dvě základní formy zavinění, a to zavinění úmyslné (dolozní) a zavinění nedbalostní (kulpózní). Úmysl pak dále dělíme na úmysl přímý (dolus directus) a nepřímý (dolus eventualis) a nedbalost na vědomou a nevědomou. Podle toho, zda ta která skutková podstata vyžaduje k naplnění odpovědnosti za škodu zavinění či nikoliv, rozlišujeme odpovědnost subjektivní (zavinění se vyžaduje) a odpovědnost objektivní (není třeba zavinění).

U subjektivní odpovědnosti je pak důležité v jaké formě zákon zavinění vyžaduje. Občanský zákoník vychází u obecné subjektivní odpovědnosti za škodu z toho, že postačí zavinění ve formě nevědomé nedbalosti (odpovědný subjekt nevěděl, že svým jednáním může škodu způsobit, ačkoli to podle okolností a vzhledem ke svým osobním poměrům předvídat měl a mohl), přičemž v této formě se také presumuje a je tedy na škůdci (přenáší se důkazní břemeno), aby prokázal opak na rozdíl od ostatních předpokladů (protiprávní jednání, existence újmy, kauzální nexus), které musí prokázat poškozený, aby se vyvinil (exkulpoval). Toto však neplatí bez výjimky, například ustanovení § 442, odst. 3 a § 447 odst. 2 občanského zákoníku hovoří o úmyslném zavinění.

V případě civilněprávní odpovědnosti objektivní vzniká odpovědnostní vztah bez ohledu na existenci zavinění. Pokud zákon nedává škůdci možnost prokázat existenci liberačních důvodů (tedy důvodů osvobozujících), jedná se o odpovědnost objektivní absolutní. Takovým příkladem může být ustanovení § 421a občanského zákoníku, který je

---

⁴⁹ Srov. R 1/63 nebo R 21/92.

⁵⁰ ELIÁŠ, Karel, Bohumil HAVEL, Petr BEZOUŠKA a Daniela ŠUSTROVÁ. *Občanské právo pro každého: pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika ve spolupráci s advokátní kanceláří PRK partners, 2013, ISBN 978-80-7478-013-4, s. 263.

⁵¹ Srov. KOBLIHA, Ivan a David ELISCHER. *Náhrada škody podle občanského a obchodního zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona: praktická příručka*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2012, ISBN 978-80-87212-97-4, s. 40.

hojně využíván ve zdravotnických sporech, jelikož občanský zákoník výslovně uvádí, že se tato odpovědnost vztahuje i na poskytování zdravotních služeb: „Každý odpovídá i za škodu způsobenou okolnostmi, které mají původ v povaze přístroje nebo jiné věci, jichž bylo při plnění závazku použito. Této odpovědnosti se nemůže zprostit.“⁵² Není však vyloučena aplikace obecného liberačního důvodu, jímž je jednání poškozeného. V zákoně absentuje výklad pojmu: okolnosti, které mají původ v povaze přístroje nebo jiné věci. Dle literatury se jedná o odpovědnost za bezvadnost látky, za nesehání přístroje, ale i za chybějící vlastnost, kterou by měla věc mít, byl-li právě její nedostatek příčinou vzniku škody. Může se tak jednat o škodu při popáleninách nebo jiných škodách na zdraví v důsledku vadné funkce nebo obsluhy ozařovacího přístroje, rentgenového přístroje, inkubátoru či v důsledku nesterility injekčních jehel či stříkaček. Odpovědnost je však dána i tehdy, jestliže použitá věc nebyla vadná, ale právě svou povahou způsobila vznik škody.⁵³

2.4.2. Zavinění v novém občanském zákoníku

Nový občanský zákoník výslovně odděluje smluvní (odpovědnost za porušení smlouvy) a mimosmluvní náhradu škody (odpovědnost za porušení zákona, odpovědnosti za porušení dobrých mravů). Ke vzniku odpovědnosti za porušení smlouvy se zavinění nevyžaduje (objektivní odpovědnost).⁵⁴ Naopak u mimosmluvní odpovědnosti je zavinění obligatorním znakem. Požadavek na zavinění se přitom, rozdílně od stávající úpravy, vytýká přímo jako podmínka vzniku povinnosti nahradit škodu, nikoli až jako exkulpační důvod, jak tomu je v § 420 odst. 3 občanského zákoníku.⁵⁵ V případě odpovědnosti za porušení zákona postačí zavinění z nedbalosti,⁵⁶ která se presumuje.⁵⁷ V případě odpovědnosti za porušení dobrých mravů se vyžaduje zavinění úmyslné.⁵⁸ Vedle domněnky nedbalosti u porušení zákonné povinnosti pak nový občanský zákoník stanovuje domněnku nedbalosti v § 2912, odstavci druhém v případě, že dá škůdce najevo zvláštní znalost, dovednost nebo pečlivost, nebo zaváže-li se k činnosti, k níž je zvláštní znalosti, dovednosti nebo pečlivosti zapotřebí, a

---

⁵² §421a odst. 1 občanského zákoníku

⁵³ ŠVESTKA, J., JEHLIČKA O., ŠKÁROVÁ, M., SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 10. vyd. Praha: Beck, 2006, s. 727.

⁵⁴ § 2913 nového občanského zákoníku.

⁵⁵ ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, ISBN 978-80-7208-922-2, s. 1029.

⁵⁶ § 2910 nového občanského zákoníku.

⁵⁷ § 2911 nového občanského zákoníku.

⁵⁸ § 2909 nového občanského zákoníku.

neuplatní-li tyto zvláštní vlastnosti. Důvodová práva k novému občanskému zákoníku ve vztahu k ustanovení o domněnce nedbalosti opět mlčí.

Uváděná domněnka se neuplatní v případě postupu *non lege artis*, jelikož se nově jedná o odpovědnost objektivní za porušení smluvní povinnosti a otázka zavinění (pro konstrukci odpovědnosti) tak zůstává stranou. Na první pohled to vypadá, že je NOZ méně výhodnější pro poskytovatele zdravotní péče, neboť původní režim odpovědnosti poskytovatelů zdravotních služeb byl vázán na zavinění, nicméně vzhledem k tomu, že stávající koncepce subjektivní odpovědnosti je stejně postavena na presumovaném zavinění, nebude mít tento rozdíl přílišný praktický dopad. Nový občanský zákoník již také neobsahuje totožné ustanovení škody způsobené okolnostmi, majícími původ v povaze věci. Judikatura dospěla při interpretaci tohoto ustanovení od původního, poměrně zužujícího výkladu k výkladu velmi extenzivnímu. V poslední době pak byl takto extenzivní výklad opakovaně kritizován, a proto text ustanovení nebyl do NOZ přejat ve stávající podobě. Namísto tohoto ustanovení obsahuje NOZ § 2936, který upravuje škodu způsobenou věcí, ale pouze v případě, kdy k plnění závazku byla použita vadná věc.⁵⁹

3. Některé obecné otázky k náhradě škody, respektive újmy

3.1. Způsob a rozsah náhrady škody (újmy)

Způsob a rozsah náhrady škody upravuje občanský zákoník v § 440 a následujících. Pokud jde o rozsah náhrady, hradí se skutečná škoda (*damnum emergens*) a to, co poškozenému ušlo (ušlý zisk). Současná právní úprava upřednostňuje peněžitou náhradu škody (tzv. *relutární restituci*). Další možností způsobu náhrady škody je uvedení do předešlého stavu (tzv. *restitutio in integrum*) v případě, že je to možné a účelné a zároveň pokud o to poškozený požádá. Při určení výše škody na věci se vychází z ceny v době poškození.⁶⁰ Tato ustanovení se však víceméně týkají škody na majetku. Škodu na zdraví řeší speciálně ustanovení § 444 a následující. V případě újmy na zdraví/životě se nejčastěji poskytuje peněžitá náhrada. Uvedení do předešlého stavu se při újmě na životě/zdraví jeví spíše nereálné vzhledem k tomu, že zásah do lidského těla je často nevratný (v úvahu by možná přicházely zákroky plastické chirurgie či estetické medicíny a pravděpodobně vždy zanechá následky (v podobě jizev apod.). Náhrada materiální újmy na zdraví se poskytuje

---

⁵⁹ Tomáš Doležal, *Poskytování zdravotních služeb po nabytí účinnosti nového občanského zákoníku*, Vol 3, No 2 (2013), ISSN 1804-8137, dostupné z: <http://www.ilaw.cas.cz/medlawjournal>.

⁶⁰ § 443 občanského zákoníku.

v závislosti na charakteru újmy formou peněžitého důchodu (například ztráta na výdělku, náklady na výživu pozůstalým) i jednorázovým plněním (například náklady pohřbu). V případě budoucích nároků majetkové povahy, zákon výslovně umožňuje, aby poškozený a škůdce uzavřeli písemnou dohodu o jejich úplném a konečném vypořádání a odškodnili tak újmu jednorázovým plněním.⁶¹ Náhrada za imateriální újmu se poskytuje jednorázovou částkou vždy (bolestné, náhrada za ztížení společenského uplatnění, odškodnění pozůstalým za újmu způsobenou usmrcením). Z důvodů zvláštního zřetele hodných může soud náhradu škody přiměřeně snížit.⁶²

Na rozsahu náhrady materiální škody nový občanský zákoník nic nemění. Stále se hradí skutečná škoda a to, co poškozenému ušlo.⁶³ Nový občanský zákoník preferuje u škody majetkové náhradu uvedením do předešlého stavu a teprve není-li to dobře možné, anebo, žádá-li o to poškozený, hradí se škoda v penězích,⁶⁴ čímž přejímá zásadu uvedenou v § 1323 OoZ.⁶⁵ Co do rozsahu nahrazované škody, vychází nový občanský zákoník ze zásady, že se pravidelně hradí jen škoda na majetku.

Náhradu nemajetkové újmy je pak poškozený oprávněn požadovat v případě, že je to zákonem stanoveno nebo smluvně.⁶⁶ Dle důvodové zprávy má být nemajetková újma odčiněna v některých zvláštních případech, a to buď tehdy, není-li náhrada majetkové újmy vůbec možná, anebo tehdy, odporovalo-li by přiznání poškozenému náhrady jen majetkové újmy obecně uznávaným zásadám spravedlnosti.⁶⁷ Výslovně je to uvedeno u újmy na životě/zdraví (respektive na přirozeném právu). Náhrada nemajetkové újmy se poskytuje formou zadostiučinění, která může mít celou řadu podob, musí však být přiměřené. Nový občanský zákoník upřednostňuje náhradu v penězích.⁶⁸ Jiná forma (například omluva) pak může být poskytnuta pouze, pokud jsou pro to dostatečné důvody. Způsob a výše přiměřeného zadostiučinění musí být určeny tak, aby byly odčiněny i okolnosti zvláštního zřetele hodné.

---

⁶¹ § 449a občanského zákoníku.

⁶² § 450 občanského zákoníku: Vezme přitom zřetel zejména k tomu, jak ke škodě došlo, jakož i k osobním a majetkovým poměrům fyzické osoby, která ji způsobila; přihlédně přitom také k poměrům fyzické osoby, která byla poškozena. Snížení nelze provést, jde-li o škodu způsobenou úmyslně.

⁶³ § 2952 nového občanského zákoníku.

⁶⁴ § 2951 nového občanského zákoníku.

⁶⁵ Rouček, F. Sedláček, J. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému*. Praha: V. Linhart, 1935, s. 898.

⁶⁶ § 2894 odst. 2 nového občanského zákoníku.

⁶⁷ ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, ISBN 978-80-7208-922-2, s. 1046.

⁶⁸ § 2951 odst. 2 nového občanského zákoníku: Zadostiučinění musí být poskytnuto v penězích, nezajistí-li jeho jiný způsob skutečné a dostatečně účinné odčinění způsobené újmy.

Jimi jsou úmyslné způsobení újmy, zvláště pak způsobení újmy s použitím lsti, pohružky, zneužitím závislosti poškozeného na škůdci, násobením účinků zásahu jeho uváděním ve veřejnou známost, nebo v důsledku diskriminace poškozeného se zřetelem na jeho pohlaví, zdravotní stav, etnický původ, víru nebo i jiné obdobně závažné důvody. Vezme se rovněž v úvahu obava poškozeného ze ztráty života nebo vážného poškození zdraví, pokud takovou obavu hrozba nebo jiná příčina vyvolala.⁶⁹ V případě, že nelze výši náhrady škody přesně určit, stanovuje nový občanský zákoník soudu povinnost určit ji podle spravedlivého uvážení jednotlivých okolností případu soud.⁷⁰ Ohledně formy zadostiučinění v případě náhrad za ublížení na zdraví a usmrcení nový občanský zákoník obsahuje speciální ustanovení, která jako výlučnou formu zadostiučinění stanoví peněžitou náhradu. V tom se od současné úpravy neliší.

Také nový občanský zákoník obsahuje ustanovení, které umožňuje soudům přiměřené snížení náhrady škody.⁷¹ S ohledem na téma této práce je však důležitý odstavec druhý předmětného ustanovení, který vylučuje moderační právo soudu, způsobil-li škodu ten, kdo se hlásil k odbornému výkonu jako příslušník určitého stavu nebo povolání, porušením odborné péče. Pravděpodobně tedy nebude moderační právo aplikováno v medicínskoprávních sporech o náhradu újmy na zdraví způsobené lékařem nebo zdravotnickým zařízením, nicméně důvodová zpráva ve vztahu k tomuto ustanovení mlčí a pouze část ustanovení cituje.⁷²

3.2. Nároky při újmě na životě a zdraví

Právní úprava újmy na zdraví v občanském zákoníku má své kořeny v ABGB, který obsahoval podobný výčet nároků při újmě na zdraví a na životě. Mezi tyto nároky patřily léčebné výlohy, ztráta na výdělku současném i budoucím, bolestné, náhrada za zohyzdění a náklady na výživu pozůstalým v případě úmrtí poškozeného. Také občanský zákoník z roku 1950 obsahoval výčet nároků v případě škody na zdraví nebo smrti: náklady léčby, ztráta na výdělku současném i budoucím, přiměřené bolestné a kompenzace za zohyzdění překážející životnímu uplatnění poškozeného. Současná právní úprava v občanském zákoníku převzala koncepci obsaženou v občanském zákoníku z roku 1950, kterou dále rozšířila a doplnila.

---

⁶⁹ § 2957 nového občanského zákoníku.

⁷⁰ § 2955 nového občanského zákoníku.

⁷¹ § 2953 nového občanského zákoníku.

⁷² ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, ISBN 978-80-7208-922-2, s. 1084.

Ublížení na zdraví a usmrcení představují zvláštní, závažnou formu nemajetkové újmy, které je z toho důvodu v zákoně věnována zvláštní pozornost. Aktuální právní úprava se opírá o taxativně určený komplex práv, která vznikají poškozenému, případně dalším osobám v souvislosti s újmou na zdraví/životě. Specifičností výše uvedeného komplexu odškodňovaných nároků je propojení nároků majetkové povahy s nároky ryze imateriálními. Institut újmy na zdraví/životě tak má v české právní úpravě dvě odlišné složky: 1. majetkovou (materiální) pokrývající peněžité újmy vzniklé v důsledku poškození zdraví a jiných zásahů do integrity člověka: ztráta na výdělku, náhrada za dobu pracovní neschopnosti, náhrada za dobu po skončení pracovní neschopnosti či při invaliditě, ztráta na důchodu, náklady účelně vynaložené na léčbu a v případě smrtelné újmy jsou to přiměřené náklady pohřbu a náklady na výživu pozůstalých; a 2. nemajetkovou (imateriální), kterou je dosahováno přiměřeného zmírnění či zadostiučinění způsobených morálních (ideálních, nemajetkových) újem v osobní sféře poškozeného, případně jeho blízkých: bolestné, náhrada za ztížení společenského uplatnění a jednorázové paušální odškodnění pozůstalým za újmu způsobenou usmrcením poškozeného.⁷³ Vzhledem k systematickému zařazení ustanovení o náhradě újmy na životě/zdraví se uplatní instituty deliktního práva jako moderační právo soudu,⁷⁴ dle kterého může soud náhradu přiměřeně snížit a spoluzavinění poškozeného.⁷⁵ Institut spoluzavinění poškozeného hraje velkou roli například ve sporech pacientů a zdravotnických zařízení. Poškozený má v takových případech velkou možnost ovlivnit vznik výsledku léčebného procesu a tak i následek, respektive vznik újmy na zdraví, jelikož on sám může negativně (nedodržuje předepsaný způsob léčení, zatají informace o svém zdravotním stavu apod.) působit na své zdraví.

3.3. Promlčení nároků na náhradu škody, respektive újmy na životě a zdraví

Dle občanského zákoníku se promlčují obecně všechna majetková práva, tedy i právo na náhradu škody na zdraví, včetně práva na přiměřené zadostiučinění v penězích za zásah do

---

⁷³ KOBLIHA, Ivan a David ELISCHER. *Náhrada škody podle občanského a obchodního zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona: praktická příručka*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2012, ISBN 978-80-87212-97-4, s. 156.

⁷⁴ § 450 občanského zákoníku.

⁷⁵ § 441 občanského zákoníku: Byla-li škoda způsobena také zaviněním poškozeného, nese škodu poměrně; byla-li škoda způsobena výlučně jeho zaviněním, nese ji sám.

práva na ochranu osobnosti.⁷⁶ U škody na zdraví platí pouze subjektivní promlčecí lhůta. Právo na náhradu škody se dle stávající úpravy občanského zákoníku promlčí za dva roky ode dne, kdy se poškozený dozví o škodě a o tom, kdo za ni odpovídá, přičemž nestačí pouze možnost dozvědět se uvedené skutečnosti, vědomost musí být prokázána. Z hlediska počátku běhu subjektivní promlčecí doby pro uplatnění nároku na náhradu za bolest je významné, kdy odškodňované bolesti vznikly, a nikoliv kdy došlo ustálení celkového zdravotního stavu poškozeného.⁷⁷ Dle judikatury Nejvyššího soudu však subjektivní vědomost poškozeného o osobě odpovědné za škodu, s níž zákon spojuje počátek běhu subjektivní promlčecí doby, nepředpokládá nezpochybnitelnou jistotu v určení osoby odpovědné za vznik škody.⁷⁸ Další rozhodnutí k počátku běhu promlčecí doby říká, že vědomost poškozeného o odpovědném subjektu se váže k okamžiku, kdy obdržel informaci, na jejímž základě si lze učinit úsudek o tom, který subjekt je za škodu odpovědný.⁷⁹

Dle nového občanského zákoníku nadále platí, že se promlčují všechna práva majetková s některými výjimkami.⁸⁰ Promlčitelnost osobních práv je postavena na opačném principu, tedy jsou zásadně nepromlčitelná, ledaže to zákon výjimečně stanoví.⁸¹ V případě práva na život a důstojnost, jméno, zdraví, vážnost, čest, soukromí nebo obdobného osobního práva se promlčují jen práva na odčinění újmy způsobené na těchto právech,⁸² ať již majetkového nebo nemajetkového charakteru. K odčinění nemajetkové újmy může dojít jak satisfakcí morální (např. omluvou), tak peněžitou. Ve výsledku tak jde o rozšíření současného konceptu formulovaného Nejvyšším soudem. Ten dospěl k závěru o promlčitelnosti práva na peněžité zadostiučinění, avšak v případě omluvy se doposud toto právo nepromlčovalo.⁸³

Stále bude platit, že při újmě na životě nebo zdraví se uplatní pouze subjektivní promlčecí lhůta, přičemž nově to platí i při újmě na svobodě. Subjektivní promlčecí lhůta je dle nového občanského zákoníku tři roky. Zásadní změnou je, že promlčecí lhůta je nově stanovena jako lhůta se subjektivně určeným počátkem. Podle § 619 NOZ totiž počíná běžet

---

⁷⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 11. 2008, sp. zn. 31 Cdo 3161/2008: Právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích podle § 13 odst. 2 obč. zák. je právem majetkové povahy, které se promlčuje v obecné promlčecí době.

⁷⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 9. 2007, sp. zn. 25 Cdo 2414/2008.

⁷⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. 9. 2011, sp. zn. 25 Cdo 557/2013.

⁷⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2010, sp. zn. 25 Cdo 4311/2010.

⁸⁰ § 614 nového občanského zákoníku.

⁸¹ § 611 nového občanského zákoníku.

⁸² § 612 nového občanského zákoníku.

⁸³ BEZOUŠKA, Petr a Lucie PIECHOWICZOVÁ. *Nový občanský zákoník: nejdůležitější změny*. 1. vyd. Olomouc: ANAG, 2013, s. 100, ISBN 978-80-7263-819-2.

ode dne, kdy právo mohlo být uplatněno poprvé, přičemž tímto dnem je obecně den, kdy se oprávněná osoba skutečně dozvěděla o okolnostech rozhodných pro počátek běhu promlčecí lhůty, nebo (alternativně) kdy se o nich dozvědět měla a mohla, avšak pro svou nedbalost o nich ve skutečnosti nevěděla.⁸⁴ Okolnosti rozhodné pro počátek běhu promlčecí lhůty u práva na náhradu škody zahrnují vědomost o škodě a osobě povinné k její náhradě. To platí obdobně i pro odčinění újmy.⁸⁵

Na rozdíl od občanského zákoníku, kde jsou ustanovení týkající se promlčení kogentní (v občanském zákoníku se tak dovozuje z § 2 odst. 3 a povahy ustanovení o promlčení, v obchodním zákoníku to stanoví § 263 odst. 1.), nový občanský zákoník umožňuje upravit si délku promlčecí lhůty odlišně, nicméně stanovuje zároveň určité limity. Uvedený limit je stanoven právě pro nároky na náhradu újmy na zdraví v ustanovení § 630 odst. 2, věta druhá: Nepřihlíží se ani k ujednání kratší promlčecí lhůty, jde-li o právo na plnění vyplývající z újmy na svobodě, životě nebo zdraví nebo o právo vzniklé z úmyslného porušení povinnosti.

4. Imateriální nároky při újmě na životě a zdraví dle OZ

Jak již bylo opakovaně v této práci řečeno, škoda, respektive újma na zdraví je specifická tím, že podstatnou část její náhrady představuje odškodnění újmy nehmotné. Dle současné úpravy se nemajetková újma nahrazuje jen v případech, kdy tak stanoví zákon. Tato skutečnost by nevadila, kdyby občanský zákoník postihoval veškeré imateriální újmy, které by měly být nahrazovány. Toto neúplné pojetí pak vede soudy k výkladům nad rámec pozitivní úpravy, aby mohly rozhodnout spravedlivě (více viz podkapitola k ochraně osobnosti). Imateriální nároky při škodě na zdraví upravuje občanský zákoník v § 444.

Náhrada imateriální újmy se poskytuje jednorázově, což platí pro bolestné, náhradu za ztížení společenského uplatnění i pro odškodnění pozůstalým za újmu způsobenou usmrcením blízké osoby. Bolestné a náhrada za ztížení společenského uplatnění se řídí prováděcím předpisem, což je některými autory kritizováno. Tímto předpisem je vyhláška ministerstva zdravotnictví č. 440/2001 Sb. o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění⁸⁶ Odškodnění se v souladu s odškodňovací vyhláškou určuje podle sazeb bodového ohodnocení

---

⁸⁴ LAVICKÝ, P. a POLIŠENSKÁ P., *Judikatura k rekonstrukci - Promlčení a prekluze*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, ISBN 978-80-7478-057-8, s. 12-13.

⁸⁵ § 620 odst. 1 nového občanského zákoníku.

⁸⁶ Tato vyhláška nahradila původní vyhlášku č. 32/1965 Sb., která stanovila maximální výši odškodnění a neodpovídala již ekonomické realitě.

stanoveného v jejich přílohách č. 1 a 3. Tyto přílohy obsahují demonstrativní výčet jednotlivých poškození zdraví, za který je přidělen určitý počet bodů, přičemž jeden bod = 120,- Kč.⁸⁷ Pokud není bodové ohodnocení posuzované škody na zdraví uvedeno v příslušné příloze odškodňovací vyhlášky, použije se bodové ohodnocení za škodu na zdraví, s ním lze posuzovanou škodu po stránce bolesti nejspíše srovnávat.⁸⁸

Bolestné a náhrada za ztížení společenského uplatnění jsou založeny na kombinaci lékařského (bodové ohodnocení se vymezuje v lékařském posudku, který je zpracováván za účelem určení výše náhrady škody na zdraví) a soudního posouzení (soud může výši odškodnění za určitých podmínek zvýšit – viz výklad dále). Určení výše odškodnění je sice paušalizováno, respektive standardizováno užitím sazeb bodového ohodnocení v odškodňovací vyhlášce (v zájmu zachování zásady, že ve stejných případech má být postupováno stejně), nicméně s ohledem na relevantní okolnosti konkrétní případu je zde dána jak lékaři, tak případně soudu možnost individualizace přiznané náhrady, tedy možnost s přihlédnutím ke konkrétním skutečnostem toho daného případu výši odškodného zvýšit. Náhradu za škodu usmrcením upravuje přímo občanský zákoník stanovením paušálních částek, které přiznává pozůstalým při ztrátě blízké osoby.⁸⁹

Bolestné a náhrada za ztížení společenského uplatnění jsou nároky osobní, nepřechází tedy na dědice a zanikají smrtí poškozeného, i kdyby bylo právo na bolestné/náhradu za ztížení společenského uplatnění přiznáno pravomocným rozhodnutím soudu.⁹⁰ Nepřipouští se žádná reflexní újma, odškodňování nepřímých obětí a tzv. následků následků. Smutek, bolest, emoční vypětí či nervový stres pozůstalých při ztrátě blízké osoby nelze z titulu bolestného kompenzovat.⁹¹ V tomto ohledu zřejmě přinese velké změny nový občanský zákoník, který počítá se sekundárními oběťmi v širším rozsahu, pojem duševní útrapy jako újmu obsahuje již v obecných ustanoveních o náhradách při újmě na přirozených právech člověka a nemateriální nároky při újmě na zdraví rozšiřuje o náhradu za další nemajetkové újmy bez dalšího rozvedení, čímž dává soudům možnost v podstatě reparovat jakoukoliv újmu nemajetkového

---

⁸⁷ § 7 odst. 2 odškodňovací vyhlášky.

⁸⁸ Srovnej § 2 odst. 2 a § 3 odst. 3 odškodňovací vyhlášky.

⁸⁹ § 444 odst. 3 občanského zákoníku.

⁹⁰ Například: R 31/1973 publikované ve sbírce soudních rozhodnutí: VOJTEK, Petr. *Přehled judikatury ve věcech náhrady škody*. ASPI, a.s., Praha 2006, s. 165-166; Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 2. 2009 sp. zn. 25 Cdo 2413/2009.

⁹¹ KOBLIHA, Ivan a David ELISCHER. *Náhrada škody podle občanského a obchodního zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona: praktická příručka*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2012, ISBN 978-80-87212-97-4, s. 171.

charakteru. Otázkou je, v jakém rozsahu budou soudy tyto nové instituty aplikovat (širší výklad v kapitole imateriálních nároků v NOZ).

4.1. Bolestné

Bolestné, resp. náhrada za vytrpěné bolesti (pretium doloris) představuje zadostiučinění, jež formou peněžitého plnění směřuje ke zmírnění zásadní nemateriální újmy vznikající při zásahu do tělesné či duševní integrity člověka.⁹² Odškodnění bolesti se určuje podle sazeb bodového ohodnocení stanoveného v přílohách č. 1 a 3 odškodňovací vyhlášky.⁹³ Příloha č. 1 jmenované vyhlášky určuje sazby bodového hodnocení za bolest u úrazů a příloha č. 3 sazby za bolest u nemocí z povolání. Tyto přílohy obsahují demonstrativní výčet všech možných poškození zdraví, které jsou různě bodově ohodnoceny podle jejich bolestivosti. Způsob určování bodového ohodnocení bolesti se řídí několika dílčími zásadami:

- Vychází se z hodnocení akutní fáze bolesti (nejbolestivější okamžik léčby),
- rozhodujícími kritérii jsou především: rozsah a způsob poškození zdraví, závažnost, průběh léčby včetně její náročnosti a případné komplikace,
- vlastní hodnocení se provádí až v okamžiku stabilizace bolesti,
- bolest vzniklá v souvislosti s původně nepředpokládanou operací, k níž však původní poškození zdraví vedlo, představuje nově posuzovanou bolest.⁹⁴

Bodové ohodnocení bolesti vymezené v lékařském posudku lze zvýšit ve dvou stupních. V prvním stupni je oprávněn bolestné zvýšit posuzující lékař v samotném posudku, pokud škoda na zdraví vyžadovala náročný nebo mimořádně náročný způsob léčení až o 50%, respektive 100% celkové částky bodového ohodnocení, přičemž náročným způsobem léčení se rozumí zejména infekce rány prodlužující dobu léčení a mimořádně náročným způsobem léčení se rozumí zejména léčení zahrnující dlouhodobou plicní ventilaci, kanylaci velkých cév nebo dialýzu.⁹⁵ V druhém stupni může výši odškodnění přiměřeně navýšit sám soud ve zvlášť výjimečných případech hodných mimořádného zřetele.⁹⁶ Zvýšení bolestného soudem není - na rozdíl od posuzujícího lékaře - limitováno přesným procentuálním vyjádřením a je

---

⁹² KOBLIHA, Ivan a David ELISCHER. *Náhrada škody podle občanského a obchodního zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona: praktická příručka*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2012, ISBN 978-80-87212-97-4, s. 169.

⁹³ § 2 odst. 1, věta první odškodňovací vyhlášky.

⁹⁴ KOBLIHA, Ivan a David ELISCHER. *Náhrada škody podle občanského a obchodního zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona: praktická příručka*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2012, ISBN 978-80-87212-97-4, s. 169.

⁹⁵ § 6 odst. 1 písm. a) a b) odškodňovací vyhlášky

⁹⁶ § 7 odst. 3 odškodňovací vyhlášky

ponecháno na volné úvaze soudu, které okolnosti konkrétního případu vezme v potaz, nicméně musí se jednat o zvýšení přiměřené. V soudní praxi se ustálilo používání násobků základního bodového ohodnocení.

4.2. Náhrada za ztížení společenského uplatnění

Náhrada za ztížení společenského uplatnění pokrývá oproti bolestnému podstatně větší škálu újem, které vznikají v různých sférách životních aktivit jedince v důsledku újmy na zdraví, a v různé intenzitě jej omezují v jeho individuální životní či společenské seberealizaci.⁹⁷ Odškodnění ztížení společenského uplatnění se určuje podle sazeb bodového ohodnocení stanoveného v přílohách č. 2 a 4 odškodňovací vyhlášky, a to za následky škody na zdraví, které jsou trvalého rázu a mají prokazatelně nepříznivý vliv na uplatnění poškozeného v životě a ve společnosti, zejména na uspokojování jeho životních a společenských potřeb, včetně výkonu dosavadního povolání nebo přípravy na povolání, dalšího vzdělávání a možnosti uplatnit se v životě rodinném, politickém, kulturním a sportovním, a to s ohledem na věk poškozeného v době vzniku škody na zdraví. Odškodnění za ztížení společenského uplatnění musí být přiměřené povaze následků a jejich předpokládanému vývoji, a to v rozsahu, v jakém jsou omezeny možnosti poškozeného uplatnit se v životě a ve společnosti.⁹⁸ Dle judikatury se například v rámci náhrady za ztížení společenského uplatnění odškodňují i následky spočívající v tom, že poškozený ztratil možnost dalšího vzdělávání a v důsledku takto zvýšené kvalifikace i možnost dosahovat vyšších příjmů v rámci kariérního postupu.⁹⁹

Stejně jako u bolestného, také výše náhrady za ztížení společenského uplatnění se stanoví v lékařském posudku v souladu s příslušnou přílohou odškodňovací vyhlášky. Pokud lze škodu na zdraví hodnotit podle více položek poškození zdraví stanovených v přílohách odškodňovací vyhlášky, bodové ohodnocení těchto položek se sčítá. Jedná-li se však o poškození téhož orgánu, nesmí součet bodového ohodnocení převýšit bodové ohodnocení za jeho anatomickou nebo funkční ztrátu.¹⁰⁰ Způsob určování bodového ohodnocení ztížení společenského uplatnění se řídí následujícími zásadami:

---

⁹⁷ KOBLIHA, Ivan a David ELISCHER. *Náhrada škody podle občanského a obchodního zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona: praktická příručka*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2012, ISBN 978-80-87212-97-4, s. 172.

⁹⁸ § 3 odst. 1 odškodňovací vyhlášky.

⁹⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. 11. 2010, sp. zn. 25 Cdo 1952/2011.

¹⁰⁰ § 6 odst. 2 odškodňovací vyhlášky

- Rozhodnými kritérii jsou závažnost újmy na zdraví, její předpokládaný vývoj a průběh léčení,
- nastalé zhoršení ztížení společenského uplatnění se posuzuje jako nová újma (3 Cod 1379/96), přičemž byl-li poškozený pro dřívější ztížení společenského uplatnění již odškodněn, odečte se z bodového ohodnocení nové újmy (zhoršení dosavadního ztížení společenského uplatnění) výše bodového ohodnocení dříve přiznaná,
- pro účely stanovení náhrady za ztížení společenského uplatnění se hodnotí jen ty následky, které vznikly z újmy na zdraví (jsou s ní v příčinné souvislosti), případně vedly k podstatnému zhoršení předchozích změn zdravotního stavu. V potaz nemohou být brány předchozí změny zdravotního stavu nesouvisející s posuzovanou újmou na zdraví, které již samy o sobě ztěžovaly společenské uplatnění poškozeného před vznikem újmy.¹⁰¹

Také výše náhrady za ztížení společenského uplatnění může být za podmínek uvedených v odškodňovací vyhlášce zvýšena lékařem a v druhé fázi soudem. Lékařem může být náhrada zvýšena až o 50% celkové částky bodového ohodnocení, jestliže škoda na zdraví vedla ke zvlášť těžkým následkům, kterými se rozumí takové následky, které podstatně omezují nebo významně mění uplatnění v životě anebo znemožňují další uplatnění v životě, a to s ohledem na věk poškozeného i jeho předpokládané uplatnění v životě.¹⁰²

Zvýšení náhrady soudem je možné ve zvlášť výjimečných případech hodných mimořádného zřetele. Soudy ke zvyšování náhrad používají jako pomůcku násobky základního bodového ohodnocení, přestože zákon ani odškodňovací vyhláška takový způsob nestanoví. Dle názoru Nejvyššího soudu se však jedná o užitečnou a vžitou pomůcku, která přispívá ke sjednocování rozhodovací praxe soudů.¹⁰³ Dle stanoviska Nejvyššího soudu¹⁰⁴ není podmínkou pro soudní navýšení náhrady závěr lékaře, jestli poškození zdraví postiženého vedlo ke zvlášť těžkým následkům. Základním principem pro zvýšení odškodnění soudem princip přiměřenosti, ke kterému se hlásí Ústavní soud ve svém nálezu: *„Jinými slovy řečeno, obecné soudy při posuzování mimořádných případů mají určitý prostor k úvaze, jakého násobku použijí. Z hlediska ochrany ústavnosti však musí dbát o to, aby*

---

¹⁰¹ KOBLIHA, Ivan a David ELISCHER. *Náhrada škody podle občanského a obchodního zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona: praktická příručka*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2012, ISBN 978-80-87212-97-4, s. 170.

¹⁰² § 6, odst. 1, písm. c) odškodňovací vyhlášky.

¹⁰³ 25 Cdo 2884/2010.

¹⁰⁴ Stanovisko občanskoprávního a obchodněprávního kolegia Nejvyššího soudu České republiky ze dne 12. 1. 2011, sp. zn. Cpjn 203/2010.

*priznaná výše náhrady za ztížení společenského uplatnění byla založena na objektivních a rozumných důvodech a aby mezi touto priznanou výší (peněžní částkou) a způsobenou škodou (újmou), existoval vztah přiměřenosti.*¹⁰⁵ a Nejvyšší soud ve svém stanovisku Cpjn 203/2010 je princip přiměřenosti. Dle Nejvyššího soudu: „*Výše náhrady za ztížení společenského uplatnění priznaná podle ustanovení § 7 odst. 3 vyhlášky č. 440/2001 Sb. musí být s ohledem na následky poškození zdraví pro uplatnění poškozeného ve všech sférách života přiměřená, a to zejména se zřetelem k významu zdraví v hierarchii obecně uznávaných hodnot, k potřebě naplnění satisfakční i preventivní funkce náhrady a k požadavku srovnatelnosti s výší náhrad jiných nemateriálních újem priznávaných soudy.*¹⁰⁶ Ohledně požadavku na přiměřenost výše náhrady za ztížení společenského uplatnění ve vztahu k délce života poškozeného Nejvyšší soud uvádí: „*Při úvaze o přiměřenosti soudem priznané výše náhrady za ztížení společenského uplatnění podle ustanovení § 7 odst. 3 vyhlášky č. 440/2001 Sb. je třeba mít na zřeteli, že náhrada za ztížení společenského uplatnění je jednorázovým odškodněním nemajetkové újmy spočívající ve zhoršení kvality života (odlišným od náhrady za ztrátu na výděleku či náhrady nákladů léčeni), a nelze ji tedy rozpočítávat na jednotlivé dny hypotetické doby života poškozeného.*“¹⁰⁷

Civilní judikatura zastává spíše restriktivní přístup k aplikaci ustanovení odškodňovací vyhlášky umožňující zvýšení odškodnění soudem: „*Odškodnění za ztížení společenského uplatnění samo ve své podstatě již v základní výměře představuje náhradu za prokazatelně nepříznivé důsledky pro životní úkony poškozeného, pro uspokojování jeho životních a společenských potřeb a pro plnění jeho společenských úkolů. Zvýšení náhrady předpokládá existenci dalších skutečností umožňující závěr, že omezení poškozeného nelze vyjádřit jen základním odškodněním a postup podle ustanovení § 7 odst. 3 vyhlášky č. 32/1965 Sb. pak přichází v úvahu jen ve skutečně výjimečných případech hodných mimořádného zřetele, kdy ani zvýšení základního odškodnění za ztížení společenského uplatnění podle ustanovení § 6 odst. 2 cit. vyhlášky dostatečně nevyjadřuje následky, které jsou do budoucna v důsledku poškození trvale omezeny nebo ztraceny.*“¹⁰⁸ Stejný názor je vyjádřen i v dalších rozhodnutích Nejvyššího soudu: „*Důvodem pro mimořádné zvýšení náhrady za ztížení společenského uplatnění bývají skutečně těžké následky újmy na zdraví, které znamenají zásadní změnu v životě poškozeného, kdy pro následky poškození na zdraví je poškozený*

---

¹⁰⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 9. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 350/2003.

¹⁰⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 3. 2008, sp. zn. 25 Cdo 114/2009.

¹⁰⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 12. 2008, sp. zn. 25 Cdo 1491/2009.

¹⁰⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 12. 1992, sp. zn. 25 Cdo 1593/2001.

téměř vyřazen ze života (není schopen sám se obsloužit, bezmocnost, bolestivé amputace atd.) a kdy jeho předpoklady pro seberealizaci jsou téměř ztraceny.¹⁰⁹ I v posledních letech se Nejvyšší soud vyjádřil v souladu s konstantní judikaturou: „Mimořádné zvýšení náhrady za ztížení společenského uplatnění podle ustanovení § 7 odst. 3 vyhlášky č. 440/2001 Sb. je vyhrazeno především těm případům, kdy pro následky úrazu je poškozený téměř vyřazen ze života a kdy jeho předpoklady k uplatnění ve společnosti jsou téměř nebo zcela ztraceny, není schopen se sám obsloužit či dokonce upadne do stavu pouhého vegetativního přežívání apod.“¹¹⁰

Také dle odborné literatury přichází zvýšení v úvahu, nelze-li v konkrétním případě následky újmy na zdraví vyjádřit jen základním odškodněním. Je třeba zdůraznit, že již v základní výměře náhrady za ztížení společenského uplatnění je obsažena náhrada za prokazatelně nepříznivé důsledky poškození zdraví pro další život poškozeného a za objektivní omezení jeho dosavadních možností pro uplatnění v životě a ve společnosti.^{111 112} V praxi soudy často zvyšují odškodnění přiznávaná poškozeným o desítky, stovky i tisíce procent, což je některými autory kritizováno s tím, že nelze považovat za přiměřené zvýšení odškodnění, které se řádově liší o odškodnění, předvídaného aplikovaným právním předpisem.¹¹³

Naopak Ústavní soud jakoby vybízí k intenzivnější individualizaci přiznávaných náhrad za újmu na zdraví jdoucí nad rámec standardní interpretace pozitivního práva a upozadující paušalizující povahu této náhrady.¹¹⁴ Ústavní soud ve svém nálezu¹¹⁵ formuluje kritéria, ke kterým má být přihlíženo při aplikaci ustanovení umožňující soudu zvýšení náhrad:

- Závažnost způsobené škody na zdraví, tzn., zda byly zasaženy (poškozeny) životně důležité orgány,

---

¹⁰⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 2. 2003, sp.zn. 25 Cdo 1875/2003.

¹¹⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2009, sp. zn. 25 Cdo 3787/2009.

¹¹¹ ŠVESTKA, Jiří, Jiří SPÁČIL, Marta ŠKÁROVÁ a Milan HULMÁK. *Občanský zákoník: komentář*. 1. vyd. Praha: Beck, 2008, XVI, ISBN 978-80-7400-004-1, s. 1296.

¹¹² R 10/1992: Přiměřené zvýšení nad stanovené nejvyšší výměry odškodnění ve smyslu ustanovení § 7 odst. 3 vyhlášky č. 32/1965 Sb. přichází v úvahu jen zcela výjimečně v případech hodných mimořádného zřetele, kdy kulturní, sportovní či jiné zapojení poškozeného před úrazem bylo na vysoké úrovni a mimořádné.

¹¹³ Srovnej např. TĚŠINOVÁ, Jolana, Roman ŽDÁREK a Radek POLICAR. *Medicínské právo*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2011, xxxiii. ISBN 978-80-7400-050-8, s. 392.

¹¹⁴ KOBLIHA, Ivan a David ELISCHER. *Náhrada škody podle občanského a obchodního zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona: praktická příručka*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2012 ISBN 978-80-87212-97-4, s. 174.

¹¹⁵ Nález Ústavního soudu, sp.zn. III. ÚS 350/03.

- možnost vyléčení či eliminace způsobené škody, tzn. zda v důsledku poškození je poškozená omezena ve svém způsobu života a jestli je nucena k pravidelným kontrolám u lékařů, dalším operativním zákrokům či se v důsledku poškození zdraví stala alespoň do určité míry závislá na přístrojovém vybavení,

- mělo by se přihlížet k míře zavinění (nedbalosti) operátéra, tedy nakolik došlo k odchýlení od standardního (řádného) postupu při operaci.

Dle názoru některých autorů je důsledkem formulace uvedených kritérií v podstatě několikačetné zohlednění téhož pro přiznávání náhrady škody na zdraví v konkrétním případě: poprvé lékařsky vzdělaným odborníkem při vymezení základního, event. navýšeného bodového ohodnocení, a podruhé soudem při okolnostech svědčících pro mimořádné navýšení.¹¹⁶

Možná i pod nátlakem názoru Ústavního soudu Nejvyšší soud opustil příliš přísný postoj k okolnostem, za kterých je možné odškodnění navýšit, a tedy že případy mimořádného zřetele hodné jsou vyhrazeny pouze pro případy vysoké a mimořádné úrovně předchozího uplatnění poškozeného ve společnosti a pro přiznání zvýšení náhrady bere v potaz širší spektrum okolností a důvodů a dalo by se říci nižší intenzitu zásahu. Přestože se judikatura Nejvyššího soudu přiblížila názoru Ústavního soudu, stále je mezi jejich závěry významný rozdíl. Za kritérium pro hodnocení závažnosti trvalých zdravotních následků a tedy určení výše náhrady považuje nejvyšší soud srovnání aktivit a způsobu života poškozeného před poškozením zdraví a po ustálení zdravotního stavu po jeho poškození.¹¹⁷ Také omezení možností a schopností poškozeného (v důsledku poškození zdraví) při přípravě na budoucí povolání a výkon zaměstnání považuje nejvyšší soud za jedno z hledisek pro přiznání mimořádného zvýšení odškodnění podle § 7 odst. 3 vyhlášky č. 440/2001.¹¹⁸ Za důvod k mimořádnému zvýšení lze dle nejvyššího soudu považovat také to, že poškozený utrpěl újmu na zdraví na počátku produktivního věku, takže jeho vyřazení z běžných životních aktivit je dlouhodobé a prakticky celoživotní.¹¹⁹

Co se týče výrazného zvýšení náhrady (až desetinásobek základního bodového ohodnocení), Nejvyšší soud v jednom ze svých nejnovějších rozhodnutí zdůrazňuje, že je možné pouze ve velmi závažných případech: „*Výrazné zvýšení náhrady za ztížení*

---

¹¹⁶ KOBLIHA, Ivan a David ELISCHER. *Náhrada škody podle občanského a obchodního zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona: praktická příručka*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2012, ISBN 978-80-87212-97-4, s. 176.

¹¹⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 5. 2010, sp. zn. 25 Cdo 4764/2010.

¹¹⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 7. 2012, sp. zn. 25 Cdo 3646/2012.

¹¹⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 1. 2010, sp. zn. 25 Cdo 3457/2010.

*společenského uplatnění podle ustanovení § 7 odst. 3 vyhlášky č. 440/2001 Sb. je vyhrazeno především těm případům, kdy pro následky úrazu (např. úplnou ztrátu hybnosti i gnostických a komunikačních schopností) je poškozený téměř vyřazen ze života a kdy jeho předpoklady k uplatnění ve společnosti jsou téměř nebo zcela ztraceny, není schopen se sám obsloužit apod.*¹²⁰

V jednom z novějších rozhodnutí nejvyšší soud jako jednu z okolností určujících výši odškodnění uvádí majetkové poměry škůdce, když říká, že rozsah mimořádného zvýšení náhrady za ztížení společenského uplatnění nesmí mít zjevně likvidační účinky pro subjekty k náhradě škody povinné, čímž potvrzuje, že odškodnění újmy nemá mít sankční charakter.¹²¹

Z uvedeného rozboru vývoje judikatury vyplývá, že hlavním problémem není ani tak samotná objektivizace náhrad, ani užívání násobků jako pravidla pro jejich zvyšování, ale spíše výše odškodnění a otázka její přiměřenosti. Vzhledem k tomu, že nový občanský zákoník formuluje pravidla pro určení výše odškodnění imateriální újmy na zdraví velmi obecně a nechává tuto otázku na volné úvaze soudu, je pravděpodobné, že bude rozdílný názor Ústavního soudu a civilních soudů v otázce odůvodněnosti přiznávání velmi vysokých odškodnění překonán, jelikož se tím otevírá prostor pro jejich přiblížení, ne-li sjednocení. Již například nebudou relevantní argumenty zastánců restriktivního přístupu¹²² (často z řad advokátů zastupujících zdravotnická zařízení a zástupců medicínských institucí), že zvyšování odškodnění, které se řádově od odškodňovací vyhlášky liší, není přiměřené a dochází tak k obcházení odškodňovací vyhlášky.

4.3. Náhrada za usmrcení osoby blízké

Třetím imateriálním nárokem při újmě na zdraví je náhrada za usmrcení blízké osoby stanovená v občanském zákoníku paušálními částkami. Tyto paušální částky neznamení vyčíslení hodnoty lidského života, ale mají pouze zmírnit imateriální újmu pozůstalých. Dle ustanovení § 444, odst. 3, za škodu usmrcením náleží pozůstalým jednorázové odškodnění, a to:

- a) manželovi nebo manželce 240 000 Kč,
- b) každému dítěti 240 000 Kč,
- c) každému rodiči 240 000 Kč,

¹²⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 9. 2013, sp. zn. 25 Cdo 2884/2010.

¹²¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 3. 2009, sp. zn. 25 Cdo 5223/2009.

¹²² Srovnej například: TĚŠINOVÁ, Jolana, Roman ŽĎÁREK a Radek POLICAR. *Medicínské právo*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2011, xxxiii, ISBN 978-80-7400-050-8, s. 392.

- d) každému rodiči při ztrátě dosud nenarozeného počatého dítěte 85 000 Kč,
- e) každému sourozenci zesnulého 175 000 Kč,
- f) každé další blízké osobě žijící ve společné domácnosti s usmrceným v době vzniku události, která byla příčinou škody na zdraví s následkem jeho smrti, 240 000 Kč.“

Zákon považuje za osoby, jimž vznikla v tomto smyslu újma, rodiče (i dosud nenarozeného dítěte), děti, sourozence zemřelého a osoby blízké žijící ve společné domácnosti s usmrceným v době vzniku události, která byla příčinou škody na zdraví s následkem jeho smrti. Za osoby blízké se kromě příbuzného v řadě přímé, sourozence, manžela, osoby v poměru rodinném nebo obdobném pokládají i osoby sobě navzájem tak blízké, pokud by újmu jedné z osob důvodně pociťovaly jako újmu sobě vlastní. Účinností zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství, tj. dnem 1. 7. 2006, patří mezi osoby blízké i partner. V praxi je diskutována otázka neměnnosti stanovených částek a otázka jejich vztahu k obecným institutům deliktního práva jako je spoluzavinění poškozeného a moderační právo soudu. Vzhledem k systematickému zařazení tohoto ustanovení v rámci zákona dospěla prozatím judikatura k závěru, že lze tyto obecné instituty na náhradu za usmrcení blízké osoby aplikovat a paušální částku tak v některých případech snížit.

Ustanovení § 444 odst. 3 občanského zákoníku bylo vloženo novelou s účinností od 1. 5. 2004. Do té doby soukromé deliktní právo neobsahovalo žádné ustanovení, které by pamatovalo na imateriální újmu poškozených při ztrátě blízké osoby jejím usmrcením. Aby poškození dosáhli spravedlivé náhrady, byli nuceni obracet se na soud prostřednictvím žalob na ochranu osobnosti dle § 11 – 13 občanského zákoníku, když tvrdili, že smrtí blízké osoby bylo porušeno jejich právo na soukromý a rodinný život. Tento stav však zákonodárce předmětnou speciální úpravou nevyřešil a v praxi trvá nadále (viz následující podkapitola). Ústavní soud totiž prohlásil ustanovení § 444, odst. 3 občanského zákoníku za nedostatečné, jelikož je „*natolik paušální, že ji nelze považovat za vyčerpávající řešení daného problému. Proto nevyklučuje, pokud jednorázové odškodnění není dostatečnou satisfakcí za vzniklou újmu na osobnostních právech, aby se dotčené osoby domáhaly další satisfakce podle ustanovení na ochranu osobnosti.*“¹²³ Nelze než s Ústavním soudem plně souhlasit, jelikož stanovení paušálních částek za život blízké osoby v pozitivněprávní úpravě je dle mého názoru naprosto nepřijatelné řešení, které jednak nezohledňuje skutečnost, že hodnota peněz se v čase mění s vývojem ekonomické situace ve společnosti a také neumožňuje zohlednit individuální aspekty daného případu, jakým je v první řadě skutečný vztah sekundární a primární oběti,

---

¹²³ Nález Ústavního soudu ze dne 4. 5. 2005, Pl. ÚS č. 16/04.

když například přiznává stejné odškodnění manželce, která se zesnulým byla do konce života a pomáhala mu v nemoci a manželce, která se zesnulým již delší dobu nežila a neudržovala kontakt. Jak uvidíme dále, nový občanský zákoník tyto nedostatky napravuje, paušální částky za smrt blízké osoby ruší a napříště dává soudům možnost zohlednit všechny relevantní okolnosti případu, především faktický vztah s usmrceným člověkem.

4.4. Zadostiučinění při zásahu do práva na soukromí a tělesnou integritu a její nedotknutelnost

Právo na ochranu osobnosti je zakotveno nejen na ústavní úrovni,¹²⁴ ale také v řadě mezinárodních dokumentů garantujících základní lidská práva.¹²⁵ Listina základních práv a svobod podrobněji rozvádí jednotlivá dílčí práva ochrany osobnosti, kterými jsou zejména právo na život, zdraví a implicitně i lidské tělo (která jsou osobnostními právy souhrnně označovanými jako právo na tělesnou integritu a její nedotknutelnost), dále soukromí apod. Tato práva jsou v generální klauzuli upravující právo na ochranu osobnosti vymezena demonstrativně: Fyzická osoba má právo na ochranu své osobnosti, zejména života a zdraví, občanské cti a lidské důstojnosti, jakož i soukromí, svého jména a projevů osobní povahy.¹²⁶

Zákonným předpokladem vzniku práva na použití sankcí k ochraně osobnostní sféry fyzické osoby za neoprávněný zásah do práva na ochranu osobnosti je z obecného hlediska: 1. existence zásahu do osobnostních práv fyzické osoby, který vyvolal nebo byl objektivně způsobilý vyvolat újmu, spočívající buď v porušení, nebo ohrožení osobnostních práv fyzické osoby, 2. protiprávní (neoprávněný) charakter tohoto zásahu, 3. příčinná souvislost mezi neoprávněným zásahem a zmíněnou újmou.¹²⁷ Základní hmotněprávní podmínkou pro vznik občanskoprávní odpovědnosti za neoprávněný zásah do práva na ochranu osobnosti je, aby zásah byl objektivně způsobilý vyvolat nemajetkovou újmu, spočívající buď v porušení či jen v ohrožení fyzické osoby v její fyzické a morální jednotě (integritě).¹²⁸ Definicí neoprávněného zásahu podává i jedno z nejnovějších rozhodnutí Nejvyššího soudu a potvrzuje tím, že postačí, že zásah byl objektivně způsobilý právo narušit nebo alespoň ohrozit: „*Neoprávněným zásahem do práva na ochranu osobnosti je jednání neoprávněně*

---

¹²⁴ LZPaS

¹²⁵ Např. Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod.

¹²⁶ § 11 odst. 1 občanského zákoníku.

¹²⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 11. 2009, sp. zn. 1 Co 2/2010.

¹²⁸ KNAP, Karel, Jiří ŠVESTKA, Oldřich JEHLIČKA, Pavel PAVLÍK a Vladimír PLECITÝ. *Ochrana osobnosti podle občanského práva*. 4. podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2004, ISBN 80-7201-484-6, s. 150.

*směřující proti osobní i mravní integritě fyzické osoby, které je objektivně způsobilé snížit její důstojnost, vážnost a čest a které ohrožuje její postavení, resp. uplatnění ve společnosti. Pro úspěšné uplatnění práva na ochranu osobnosti není vyžadováno vyvolání konkrétních následků zásahu proti tomuto chráněnému statku, ale postačí, že zásah byl objektivně způsobilý narušit nebo alespoň ohrozit práva chráněná ustanovením § 11 obč. zák.*¹²⁹ Z uvedeného vyplývá, že ke vzniku nároku na odškodnění imateriální újmy postačí ohrožení práva, což v případě ohrožení života a zdraví potvrdil i vrchní soud,¹³⁰ když shledal, že pacientovi vznikla imateriální újma postupem non lege artis pouze tím, že byl vystaven ohrožení života a zdraví aniž by k samotnému porušení tohoto dílčího osobnostního práva vůbec došlo. Dle Nejvyššího soudu je pro přiznání přiměřeného zadostiučinění určujícím mimo jiné především zjištění, že v konkrétním případě jde o nemajetkovou újmu vzniklou v osobnostní sféře fyzické osoby, kterou tato fyzická osoba objektivně zejména vzhledem k povaze, intenzitě, trvání a rozsahu působení nepříznivého následku může pociťovat a prožívat jako závažnou.¹³¹ Z výčtu předpokladů vyplývá, že se jedná o odpovědnost objektivní, což je základním rozdílem od odpovědnosti za újmu na zdraví, která ke svému vzniku (až na některé výjimky) vyžaduje zavinění. Dalším, procesněprávním rozdílem je příslušnost soudu, kdy (na rozdíl od příslušnosti obvodního soudu k uplatňování nároků na náhradu škody na zdraví) ve věcech ochrany osobnosti je příslušný krajský soud.¹³²

Poškození mají v případech, kdy bylo zasaženo do jejich práva na ochranu osobnosti, domáhat se u soudu, aby bylo upuštěno od neoprávněných zásahů do práva na ochranu její osobnosti, aby byly odstraněny následky těchto zásahů a aby jí bylo dáno přiměřené zadostiučinění.¹³³ Přiměřeným zadostiučiněním občanský zákoník míní především omluvu, nicméně případy poškození zdraví/života jsou tak závažným zásahem, že omluva se jeví nedostačující a poškození zcela logicky požadují většinou peníze.¹³⁴ *V případech újmy na životě/zdraví Nejvyšší soud považuje přiměřené zadostiučinění v jiné než peněžité formě ospravedlnitelné pouze výjimečně (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2010, sp. zn. 30 Cdo 1209/2009, rozsudek ze dne 4. 11. 2010, sp. zn. 30 Cdo 763/2009 a dále rozsudky*

---

¹²⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. června 2013, sp. zn. 30 Cdo 1286/2013

¹³⁰ Rozsudek vrchního ze dne 3.11.2009, sp. zn. 1 Co 193/2009-73.

¹³¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 8. 2008, sp. zn. 30 Cdo 1092/2011.

¹³² § 9 odst. 2 písm. a) občanského soudního řádu.

¹³³ §13 odst. 1 občanského zákoníku.

¹³⁴ Srov. § 13 odst. 2 občanského zákoníku: Pokud by se nejevilo postačujícím zadostiučinění podle odstavce 1 zejména proto, že byla ve značné míře snížena důstojnost fyzické osoby nebo její vážnost ve společnosti, má fyzická osoba též právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích.

*ESLP ve věci Szeloch proti Polsku ze dne 22. 2. 2001, č. 33079/96 a rozsudek ve věci Berlin proti Lucembursku ze dne 15. 7. 2003, č. 44978/98).*¹³⁵ Určení výše peněžitého zadostiučinění je na volném uvážení soudu v souladu s principem proporcionality: „*Ustanovení § 13 obč. zák. ovšem nevymezuje případnou hranici (ať minimální nebo maximální) pro určení jeho výše. Pouze hovoří o tom, že zadostiučinění musí být přiměřené. Určení výše nároku na prisouzení náhrady nemajetkové újmy v penězích lze v zásadě proto zjišťovat značně obtížně. Vesměs se tudíž uplatní postup podle ustanovení § 136 o.s.ř., kdy soud tuto výši určí podle své úvahy. I ta však podléhá hodnocení. Soud je zde povinen vycházet z úplně zjištěného skutkového stavu a opírat se o zcela konkrétní a přezkoumatelná hlediska. Základem posouzení podle zmíněného ustanovení je proto zjištění takových skutečností, které soudu umožní založit úvahu na určitém kvantitativním posouzení základních souvislostí posuzovaného případu.*“¹³⁶ Cílem zadostiučinění je přiměřeně s hledem na všechny okolnosti konkrétního případu, optimálně, a tím účinně, vyvážit a zmírnit nepříznivý následek neoprávněného zásahu, tj. nemajetkovou újmu vzniklou na osobnosti fyzické osoby. I při určení výše relativní satisfakce musí být přihlíženo k prvořadě satisfakční funkci přiznávané peněžité částky, kterou je sledováno zajistit odpovídající vyvážení a zmírnění nemajetkové újmy vzniklé na osobnosti postižené fyzické osoby. Relativní zadostiučinění plní především satisfakční funkci, i když úlohu preventivního významu zákonu odpovídajícího a spravedlivého zadostiučinění nelze vylučovat.

Právě generální klauzule upravující právo na ochranu osobnosti se stala základem, který umožňuje zásadní, obvykle nezvratná a trvalá poškození zdraví, odškodňovat částkami, které vysoce převyšují paušální náhrady (viz předchozí podkapitoly) a umožňují postiženému zlepšit kvalitu svého života.¹³⁷ Jak již bylo řečeno výše, do přijetí zákona,¹³⁸ který do občanského zákoníku vložil třetí odstavec § 444, chyběla v občanském zákoníku úprava, která by pozůstalým umožnila odškodnění imateriální újmy v případě smrti blízké osoby. Z toho důvodu soudy začaly v druhé polovině devadesátých let minulého století v takových případech užívat tuto generální klauzuli, jelikož dovodili, že „*jestliže mezi fyzickými osobami existují sociální, morální, citové a kulturní vztahy vytvořené v rámci jejich soukromého a rodinného života, může porušením práva na život jedné z nich dojít k neoprávněnému zásahu*

---

¹³⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 10. 2008, sp. zn. 30 Cdo 2304/2009.

¹³⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31.1.2007, sp. zn. 30 Cdo 5188/2007.

¹³⁷ SOVOVÁ, Olga. *Zdravotnická praxe a právo: praktická příručka*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2011, ISBN 978-80-87212-72-1, s. 39.

¹³⁸ Zákon č. 47/2004 Sb.

*do práva na soukromí druhé z těchto osob. Právo na soukromí totiž zahrnuje i právo fyzické osoby vytvořit a udržovat vztahy s jinými lidskými bytostmi, zejména v citové oblasti, aby tak fyzická osoba mohla rozvíjet a naplňovat vlastní osobnost. Protiprávní narušení těchto vztahů ze strany jiného představuje neoprávněný zásah do práva na soukromý a rodinný život fyzické osoby.*¹³⁹

Žalování nároků z titulu porušení práva na ochranu osobnosti zásahem do dílčího osobnostního práva na život (jehož součástí je právo na soukromý a rodinný život) pak otevřelo dveře žalobám na ochranu osobnosti z titulu porušení práva na zdraví, přestože v tomto případě (při újmě na zdraví na rozdíl od újmy na životě) občanský zákoník umožňoval reparaci imateriální újmy prostřednictvím nároků na bolestné a náhradu za ztížení společenského uplatnění. Uvedené bylo podpořeno rozhodnutím Nejvyššího soudu, dle kterého se jedná o zcela svébytné a samostatné nároky podmíněné rozrůzněnou sférou ochrany, kterou poskytuje občanský zákoník.¹⁴⁰ Jedním z důvodů byla zřejmě naprosto nedostačující finanční částka poskytovaná na základě staré odškodňovací vyhlášky,¹⁴¹ která stanovovala hodnotu jednoho bodu na 30 Kč.

Poškození (při újmě na životě blízké osoby/újmě na zdraví) tak uplatňovali své imateriální nároky jak z titulu újmy na zdraví/životě dle ustanovení občanského zákoníku o odpovědnosti za škodu na zdraví/životě tak z titulu zásahu do tělesné integrity/do intimní sféry dle ustanovení upravující ochranu osobnosti. Otázka poměru mezi těmito nároky byla předmětem vyvíjející se judikatury a souběh těchto nároků byl dlouhodobě kritizován odborníky z oblasti medicínského práva.¹⁴² V důsledku rozhodnutí Vrchního soudu, které bylo publikováno ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu jako Rc 56/2011, došla i judikatura k názoru, že ustanovení upravující imateriální nároky při újmě na zdraví jsou ve vztahu k ustanovením o ochraně osobnosti ustanoveními speciálními a že by neměla být na základě téhož „následku“ přiznávána dvojí náhrada: „nároky z titulu náhrady škody na zdraví jsou speciálními nároky ve vztahu k obecným nárokům vzniklým v režimu ochrany osobnosti. Při přijetí tohoto závěru je možné vyjít také z již citovaného nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 16/2004, v němž je jednoznačně vyjádřeno, že ustanovení § 444 odst. 3 obč. zák. řeší otázku odškodnění pozůstalých jednorázovým plněním (shodně jako

---

¹³⁹ Rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě ze dne 23.1.1998, sp.zn.: 23 C 52/1996.

¹⁴⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19.10.2005, sp. zn. 30 Cdo 154/2007.

¹⁴¹ Vyhláška Ministerstva zdravotnictví č. 32/1965 Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění.

¹⁴² M. Ryška. *Výše a účel náhrady nemajetkové újmy v penězích při ochraně osobnosti*, Právní rozhledy č. 9/2009 nebo ŽDÁREK, Roman. *Civilní odpovědnost při poskytování zdravotní péče*. Medicínské právo, 2007/11.

ustanovení § 444 odst. 1 obč. zák. otázku odškodnění škody na zdraví, a to jako bolestné a ztížení společenského uplatnění), avšak tato úprava je natolik paušální, že jí nelze považovat za vyčerpávající řešení daného problému. Tedy pokud nároky za nemateriální újmu dané ustanovením dle § 444 odst. 1 obč. zák. nebudou dostatečnou satisfakcí za škodu na zdraví za bolestné a ztížení společenského uplatnění, není vyloučeno, aby se dotčené osoby domáhaly další satisfakce podle obecných ustanovení na ochranu osobnosti. Není však přípustné, aby se osoba dotčená na zdraví pokoušela žalobou na ochranu osobnosti nahrazovat či navyšovat své nároky z titulu náhrady škody.¹⁴³ V citovaném rozhodnutí dále Vrchní soud potvrzuje, že dvojitým hodnocením nemajetkové újmy na zdraví, a to v rámci náhrady škody na zdraví a v rámci řízení o ochranu osobnosti by nepochybně došlo k porušení principu proporcionality a právní zásady „non bis in idem“ a že by tyto principy nebyly porušeny pouze v případě, když by v žalobě na peněžité zadostiučinění za zásah do práva na ochranu osobnosti fyzické osoby týkajícího se práva na zdraví podle ustanovení § 11 a násl. obč. zák. byla uplatněna rozhodná skutková tvrzení o tom, že odškodnění z titulu náhrady škody na zdraví za bolest a ztížení společenského uplatnění poškozeného není dostatečnou satisfakcí za vzniklou újmu na osobnostních právech poškozené fyzické osoby. Souběh nároků tak judikatura umožňuje víceméně jen pozůstalým v případě náhrady „škody za usmrcení“, jelikož tyto považuje za příliš paušální.¹⁴⁴ Nicméně jak uvedl Ústavní soud ve stejném nálezu, pokud by se nároky za nemateriální újmu dané ustanovením § 444 odst. 1 občanského zákoníku, nebyly dostatečnou satisfakcí za škodu na zdraví, nebylo by vyloučeno, aby se dotčené osoby domáhaly další satisfakce podle ustanovení o ochraně osobnosti. Takovým případem by zřejmě byla nepřiměřeně nízká částka za bodové ohodnocení bolesti. Z režimu ochrany osobnosti dále nelze vyloučit újmu sekundárních obětí, jejichž ochrana v rámci ustanovení o náhradě újmy na životě a zdraví je v současné době nedostačující a nevyčerpává zdaleka újmy, které by měly být reparovány.

Ve vztahu náhrady škody za usmrcení a přiměřeného zadostiučinění dovedl Nejvyšší soud z rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva (ve věci Apicella proti Itálii, ze dne 10. 11. 2004, č. 64890/01, odst. 78, 80-81), že ESLP má za to, že ve vnitrostátním prostředí může být vytvořen a aplikován vlastní model, podle něhož se dospěje k vyjádření celkové částky přiměřeného zadostiučinění, a to například na základě zkušeností z řízení o náhradě jiných typů škod. Zásadně ale nelze vycházet z nějaké absolutní částky či absolutně daného limitu a

---

¹⁴³ Rozsudek Vrchního soudu ze dne 5.5.2010, sp. zn. 1 Co 2/2010.

¹⁴⁴ Nález Ústavního soudu Pl. ÚS 16/04.

je nutno přihlédnout k okolnostem konkrétního, individuálního případu, jakož i k judikatuře ESLP a že není na místě limitovat výši přiměřeného zadostiučinění částkou, která náleží pozůstalým za smrt osoby blízké podle § 444 odst. 3 občanského zákoníku. Poskytnutím odškodnění v penězích omezeného použitím limitů dle § 443, odst. 3 by poškozený zůstal kvalifikován jako oběť porušení Úmluvy a účelu kompenzačního řízení by tak nebylo dosaženo.¹⁴⁵

V jednom z novějších rozhodnutí Nejvyšší soud podává vysvětlení, za jakých okolností a z kterých důvodů je v případech mimořádných, tj. v případech mimořádné závažnosti vzniklé nemajetkové újmy či při mimořádných okolnostech, za nichž k porušení práva došlo možné přiznat zadostiučinění nad rámec paušální částky odškodnění za škodu usmrcením, když říká: „*Pro přiznání finančního zadostiučinění nad rámec jednorázového odškodnění musí tedy dovolatel v daném případě splnit, kromě zákonem stanovených kumulativních podmínek uvedených v ustanovení § 13 obč. zák. - tj. podmínky, že morální zadostiučinění (omluva) se jeví nepostačující či neúčinné a že zde neoprávněným zásahem došlo ke snížení důstojnosti fyzické osoby či její vážnosti ve značné míře, také podmínku mimořádnosti, a to buď v okolnostech, nebo ve vzniklé nemajetkové újmě. Součástí soukromého života je také i život rodinný, který v sobě musí zahrnovat právo na vytváření a rozvíjení vztahů s dalšími lidskými bytostmi, tak aby bylo možné taky rozvíjet a naplňovat vlastní osobnost. Zaviněná smrt blízké osoby může vzhledem ke vzájemným úzkým a pevným sociálním, morálním, citovým a kulturním vazbám představovat natolik vážnou nemateriální újmu pro rozvíjení a naplňování osobnosti pozůstalého, že může být kvalifikována jako újma snižující jeho důstojnost či vážnost ve společnosti.*“¹⁴⁶ V dalším rozhodnutí pak Nejvyšší soud konstatuje, za jakých podmínek může být újma kvalifikována jako snižující důstojnost či vážnost ve společnosti: „*Je třeba, aby soudy dělící zásahy do jednotlivých osobnostních práv zkoumaly jednotlivě a ve vzájemných souvislostech. Vlastní zásah je pak nutno hodnotit vždy objektivně s přihlédnutím ke konkrétní situaci, za které k neoprávněnému zásahu došlo (tzv. konkrétní uplatnění objektivního kritéria), jakož i k osobě postižené fyzické osoby (tzv. diferencované uplatnění objektivního kritéria). Uplatnění konkrétního a diferencovaného objektivního hodnocení znamená, že o snížení důstojnosti postižené fyzické osoby či její vážnosti ve společnosti ve značné míře půjde pouze tam, kde za konkrétní situace, ze které k neoprávněnému zásahu do osobnosti fyzické osoby došlo, jakož i s přihlédnutím k dotčené*

---

¹⁴⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15.12.2010, sp.zn. 30 Cdo 2304/2009.

¹⁴⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13.7.2010, sp. zn. 30 Cdo 947/2011.

fyzické osobě, lze spolehlivě dovodit, že by nastalou nemajetkovou újmu vzhledem k intenzitě a trvání nepříznivého následku spočívajícího ve snížení její důstojnosti či vážnosti ve společnosti, pociťovala jako závažnou zpravidla každá fyzická osoba nacházející se na místě a v postavení postižené fyzické osoby. ¹⁴⁷

Výše popsanou problematiku duplicity nároků odstraňuje nový občanský zákoník tak, že právní úprava odpovědnosti za újmu na zdraví/životě je komplexní a speciální oproti ustanovením o ochraně osobnosti a napříště tak nebude třeba poměr těchto nároků řešit (srovnej - viz výklad dále).

5. Nemateriální nároky v novém občanském zákoníku

5.1. Obecný úvod

Také nový občanský zákoník věnuje nadstandardní pozornost odpovědnosti za zásah do přirozeného práva člověka, respektive odpovědnosti za újmu na životě a zdraví. Komplexní úpravu nalezneme v Hlavě III., zabývající se závazky z deliktů, konkrétně pak v pododdílu druhém nazvaném: Náhrada při újmě na přirozených právech člověka. Vstupním ustanovením pro nápravu nemajetkové újmy na přirozených právech člověka je § 2956,¹⁴⁸ který říká, že vznikne-li škůdci povinnost odčinit člověku újmu na jeho přirozeném právu chráněném ustanoveními první části tohoto zákona, nahradí škodu i nemajetkovou újmu, kterou tím způsobil; jako nemajetkovou újmu odčiní i způsobené duševní útrapy. Jedná se o ustanovení obecné, na které pak navazují v § 2958 a následujících speciální ustanovení pro náhrady při ublížení na zdraví a usmrcení.

Zde nalezneme právní úpravu jednotlivých materiálních i nemateriálních nároků při újmě na zdraví, přičemž výčet imateriálních nároků nový občanský zákoník významně rozšiřuje. Základem pro nápravu nemajetkové újmy při ublížení na zdraví je ustanovení, které říká, že: Při ublížení na zdraví odčiní škůdce újmu poškozeného peněžitou náhradou, vyvažující plně vytrpěné bolesti a další nemajetkové újmy; vznikla-li poškozením zdraví překážka lepší budoucnosti poškozeného, nahradí mu škůdce i ztížení společenského uplatnění. Nelze-li výši

---

¹⁴⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8.3.2011, sp. zn. 30 Cdo 3223/2011.

¹⁴⁸ Blíže srov. ELISHER, David. *Náhrada nemateriální újmy de lege ferenda*. Právník. 2008, roč. 147, č. 10, s. 1101 an.

náhrady takto určit, stanoví se podle zásad slušnosti.¹⁴⁹ Výrazný posun zaznamenala úprava odškodňování osob blízkých, kdy krom dosud reparované újmy za usmrcení nový občanský zákoník také umožňuje přiznat odškodnění i za zvlášť závažné ublížení na zdraví: Při usmrcení nebo zvlášť závažném ublížení na zdraví odčiní škůdce duševní útrapy manželu, rodiči, dítěti nebo jiné osobě blízké peněžitou náhradou vyvažující plně jejich utrpení. Nelze-li výši náhrady takto určit, stanoví se podle zásad slušnosti (ekvity).¹⁵⁰

Aby byly pokryty veškeré nemajetkové újmy v souvislosti s újmou na zdraví, stanoví zákon nově mezi nároky na bolestné a náhrady za ztížení společenského, že se uhradí i další nemajetkové újmy. Na rozdíl od občanského zákoníku tak nová právní úprava již řeší imateriální nároky při újmě na životě/zdraví (respektive na přirozených právech člověka) komplexně, jelikož počítá s náhradou za veškerou imateriální újmu. Napříště tak již v praxi nebude možné (respektive nebude třeba) dovolávat se zadostiučinění skrze dvě různé žaloby ke dvěma různým soudům na základě dvou rozdílných titulů (z titulu škody na zdraví/životě a z titulu porušení práva na ochranu osobnosti dle § 13 občanského zákoníku). To mimo jiné znamená, že se při satisfakci za újmu na přirozeném právu člověka odkláníme od objektivního přístupu (dosud se nezkoumalo zavinění rušitele) a případy budou řešeny stejně jako náhrada škody (v některých případech za zavinění, neužije-li se některá ze zvláštních skutkových podstat.¹⁵¹ Takovou zvláštní skutkovou podstatou pak bude v oblasti újmy na zdraví například odpovědnost za škodu způsobenou vadou věci¹⁵² nebo smluvní odpovědnost zdravotnických zařízení za újmu na zdraví.

Nový občanský zákoník také rozšiřuje případy, kdy se odškodňují sekundární oběti. Nově se odškodňují blízké osoby nejen při usmrcení, ale také při zvlášť závažném ublížení na zdraví. Dalším ustanovení týkající se sekundárních obětí je § 2971, který za určitých okolností umožňuje odškodnění každému, kdo způsobenou újmou důvodně pocítuje jako osobní neštěstí. O problémech s výkladem tohoto zcela převratného ustanovení bude pojednáno dále.

V podstatě nejzásadnější změnou oproti stávající úpravě je zrušení paušálních ohodnocení náhrad za újmu na životě/zdraví (účinností nového občanského zákoníku dochází ke zrušení odškodňovací vyhlášky) a paušálních částek při škodě usmrcením. Zákonná pravidla pro odškodnění bolestného a ztížení společenského uplatnění jsou oproti stávající

---

¹⁴⁹ § 2958 nového občanského zákoníku.

¹⁵⁰ § 2959 nového občanského zákoníku.

¹⁵¹ BEZOUŠKA, Petr a Lucie PIECHOWICZOVÁ. *Nový občanský zákoník: nejdůležitější změny*. 1. vyd. Olomouc: ANAG, 2013, ISBN 978-80-7263-819-2, s. 334.

¹⁵² § 2936 nového občanského zákoníku.

úpravě formulována velmi obecně: Při ublížení na zdraví odčiní škůdce újmu poškozeného peněžitou náhradou, vyvažující plně vytrpěné bolesti a další nemajetkové újmy; vznikla-li poškozením zdraví překážka lepší budoucnosti poškozeného, nahradí mu škůdce i ztížení společenského uplatnění. Nelze-li výši náhrady takto určit, stanoví se podle zásad slušnosti.¹⁵³ Pokud pomineme, že sporná je již otázka, zda lze vůbec bolest „plně“ odškodnit, stejně jako ztrátu blízké osoby, pro jejíž odškodnění je stanoveno také pravidlo „odškodnění vyvažujícího plně utrpení“, bližší pravidla pro odškodnění těchto nároků stanovena nejsou. Bez stanovení metodiky pro odškodňování bolestného a ztížení společenského uplatnění vyvstává otázka, podle jakých pravidel budou tyto nároky vyplývající z NOZ odškodňovány.¹⁵⁴ Dle důvodové zprávy: *„Pokud jde o nemajetkové újmy na zdraví nebo náhrady při usmrcení, opouští se pojetí § 444 odst. 2 a 3 platného občanského zákoníku a vůbec myšlenka, že by sazebník výše náhrad měl a priori stanovit zákon nebo dokonce podzákonný předpis, aby se tak zjednodušilo rozhodování soudů.“* Důvodová zpráva pak podává rozsáhlý výčet argumentů pro tento přístup: *Nehledě k tomu, že obdobný přístup standardní zákonné úpravy nevolí a nabízejí soudům - ačli vůbec (např. francouzský Code civil nebo švýcarský Zivilgesetzbuch tyto otázky vůbec neřeší a dávají soudci volnou ruku - je třeba hlavně poukázat, že rozhodnutí jednotlivého právního případu náleží jen soudci a zákonodárná moc, natož moc výkonná nemá v působnosti nařizovat soudu, jak má jednotlivý případ rozhodnout. Soukromý život je nekonečně variabilní a snaha po jeho nivelizaci v záležitostech tak navýsost individuálních jako jsou bolest, důsledky újmy na zdraví pro další budoucnost postiženého nebo ztráta blízkého člověka není důvodná. Není např. žádný důvod založit manželu nebo sourozenci právo při usmrcení druhého manžela či sourozence na zaplacení částky 240 000 nebo 175 000 Kč, jak je tomu v současné právní úpravě. Za určitých okolností to může být příliš málo, za jiných příliš mnoho. Je např. zřejmý rozdíl, trvá-li manželství jen krátkou dobu nebo několik desetiletí, jaké byly poměry mezi manžely za trvání manželství, bylo-li zahájeno řízení o rozvod manželství, žili-li manželé vůbec spolu a z jakých důvodů žili odloučeně atd. Tyto a další okolnosti se mohou a mají do výše náhrady kladně nebo záporně promítnout. Odpovědnost za spravedlivé rozhodnutí v konkrétním případě nemůže ze soudce nikdo sejmout a snaha o nivelizaci soukromého života v jeho rozmanitostech nevyvolá nic jiného, než rigor nesrovnávající se s povahou jednotlivých případů. Náhrada nemajetkových újem v souvislosti s jinými zásahy do osobní sféry (jméno, čest, pověst, soukromí) nebo např.*

---

¹⁵³ § 2958 nového občanského zákoníku.

¹⁵⁴ JANDOVIÁ, Lucie. *Odškodňování újmy na zdraví podle nového občanského zákoníku*, dostupné z: www.opojisteni.cz

*poskytnutí zadostiučinění za újmy způsobené nekalou soutěží nebo delikty proti obchodní firmě nejsou ani v současné právní úpravě co do výše konkrétně stanovovány, aniž to vyvolává v rozhodovací praxi obtíže. Podobné je to např. s výší výživného a v řadě dalších případů. Pociťují-li někteří představitelé soudní moci potřebu tabulek, vzorců nebo klíčů speciálně pro tyto účely, nic nebrání tomu, aby se soudní praxe sama shodla na zásadách, podle nichž bude postupováno.*¹⁵⁵ Potřebu tabulek zřejmě soudy i odborná veřejnost mají, jelikož z iniciativy Nejvyššího soudu a Společnosti medicínského práva byly zahájeny práce na vytvoření metodiky, která by mohla být pomůckou při posuzování bolestného a ztížení společenského uplatnění.

Úpravu ochrany osobnosti nalezneme v novém občanském zákoníku v části první, hlavně druhé upravující právní postavení osob, respektive oddílu šestém, který se zabývá tělesnou integritou jako součástí osobnosti člověka. Úprava je oproti té stávající ucelenější, širší (jedná se o 37 paragrafů) a vedle ochrany života, zdraví a tělesné integrity člověka obsahuje také podmínky, za nichž lze do těchto práv zasahovat. Nový občanský zákoník se tak snaží poskytnout právní rámec veškerým zásahům do integrity člověka. Mezi prostředky ochrany proti neoprávněnému zásahu do práva na ochranu osobnosti stále patří právo poškozeného, aby bylo od neoprávněného zásahu upuštěno, nebo aby byl odstraněn způsobený následek. Na rozdíl od současného stavu však upřednostňuje zadostiučinění poskytnuté v penězích, nezajistí-li jiný jeho způsob skutečné a dostatečně účinné odčinění způsobené újmy.¹⁵⁶ Vzhledem k tomu, že oblast nároků na náhradu za imateriální újmu na životě a zdraví, je v NOZ již komplexní, nebude již zapotřebí je žalovat z titulu zásahu do práva na ochranu osobnosti.

5.2. Bolestné a náhrada za ztížení společenského uplatnění v novém občanském zákoníku

Na rozdíl od dnešní úpravy, kde je definice bolestného uvedena v odškodňovací vyhlášce, nový občanský zákoník výklad tohoto pojmu neobsahuje. V judikatuře však s výkladem tohoto pojmu problémy nejsou (na rozdíl od jeho obsahu) a tak bude pravděpodobně převzata stávající definice. Pojem ztížení společenského uplatnění zůstává v novém občanském zákoníku zachován, i když se dle některých autorů jedná o typický

---

¹⁵⁵ ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, ISBN 978-80-7208-922-2, s. 1046.

¹⁵⁶ § 2951 odst. 2, věta druhá NOZ

produkt socialistického zákonodárství.¹⁵⁷ Stejně jako bolestné, ani ztížení společenského uplatnění již v pozitivním právu neobsahovat definici svého pojmu. Náhrada za ztížení společenského uplatnění se nahrazuje, vznikla-li poškozenému překážka lepší budoucnosti. Dle mého názoru bychom si překážku lepší budoucnosti mohli vykládat v souladu s dnešním požadavkem následků, které jsou trvalého rázu dle odškodňovací vyhlášky.

Kritériem pro určení výše peněžité náhrady za bolest je obecný požadavek, aby ji přiznaná náhrada plně vyvažovala. S terminologickou změnou se lze ztotožnit natolik, nakolik odráží postoj, že bolest a duševní útrapy nelze reparovat ani plně odčinit, ale toliko vyvážit peněžitým plněním.¹⁵⁸ Obecné kritérium určení výše náhrady je pak doplněno o další velmi obecné pravidlo, že nelze-li náhradu takto určit, určí ji soud podle zásad slušnosti (k určování výše náhrad blíže podkapitola 5.4.).

5.3. Další nemajetkové újmy

Nový občanský zákoník nově zařazuje mezi imateriální újmy na zdraví, za něž má být poskytována náhrada, další nemajetkové újmy. Tento pojem dále nedefinuje a ani důvodová zpráva se k němu nikterak nevyjadřuje. Zákonodárce tak ponechává zcela na volné úvaze soudu, které újmy pod tento pojem zařadí. Dalo by se říci, že existují minimálně tři možnosti, jakým způsobem si další nemajetkové újmy vykládat:

1. Z dikce zákona, který jiné nemajetkové újmy zařadil spolu s bolestným do první věty předmětného ustanovení, by mohlo být vykládáno, že se jedná o zbytkovou kategorii ve vztahu k bolestnému. Mohla by sem pak patřit kupříkladu újma estetická, sexuální, citová nebo například újma ze ztráty radosti ze života.¹⁵⁹ To by ovšem (vzhledem k úmyslu zákonodárce normovat komplexní a univerzální úpravu odškodňování újmy na přirozených právech člověka) znamenalo, že veškeré trvalé následky, které mají prokazatelně nepříznivý vliv na uplatnění poškozeného v životě a ve společnosti mají být reparovány prostřednictvím nároku za ztížení společenského uplatnění a tento pojem bychom pak museli chápat širěji než doposud. S ohledem na inspirační zdroje nového občanského zákoníku, bychom příklad širšího výkladu ztížení společenského uplatnění mohli nalézt v PETL. Článek 10:301 odst. 3 normuje, že v případě osobní újmy odpovídá nemajetková újma utrpení poškozeného a

---

¹⁵⁷ VOJTEK, Petr. *Dvě otázky medicínského práva, pro něž bude nový občanský zákoník přelomový*. Soudní rozhledy, 2013, č. 4, s. 122.

¹⁵⁸ ELISCHER, David. *Náhrada nemateriálních aspektů při újmě na zdraví. Několik úvah k principu objektivizace náhrad*. Zdravotnické fórum, 2011, roč. 2011, č. 2, s. 33. ISSN: 1804-9664.

¹⁵⁹ Srovnej viz ELISCHER, David. *Náhrada nemateriálních aspektů při újmě na zdraví. Několik úvah k principu objektivizace náhrad*. Zdravotnické fórum, 2011, roč. 2011, č. 2, s. 33. ISSN: 1804-9664.

zhoršení jeho tělesného nebo duševního zdraví. Na rozdíl od jiných nemajetkových újem mají v případě škody na zdraví nároky z ní plynoucí vlastní pojmosloví. Utrpení poškozeného odpovídá českému bolestnému, zhoršení tělesného a duševního stavu zná český občanský kodex pod pojmem ztížení společenského uplatnění.¹⁶⁰ V komentáři k tomuto ustanovení je uvedeno, že náhrada za poškozené fyzické nebo duševní zdraví se poskytuje za nemožnost žít plnohodnotný život.¹⁶¹ Můžeme sem tedy zařadit veškerou újmu na zdraví, která zapříčinila, že poškozený již nemá možnost vést život takovým způsobem, jakým by ho vedl, kdyby k újmě na zdraví nedošlo.

2. Další možností je, že si budeme další nemajetkové újmy vykládat ve vztahu k obecnému ustanovení § 2956, které říká, že jako nemajetkovou újmu se odčiní i způsobené duševní útrapy a případně také k ustanovení § 2971, zařazenému mezi speciální ustanovení pododdílu věnujícímu se Náhradám při újmě na přirozených právech, které umožňuje odškodňovat sekundární oběti za osobní neštěstí způsobené újmou na zdraví jiného, které říká, že: Odůvodňují-li to zvláštní okolnosti, za nichž škůdce způsobil újmu protiprávním činem, zejména porušil-li z hrubé nedbalosti důležitou právní povinnost, anebo způsobil-li újmu úmyslně z touhy ničit, ublížit nebo z jiné pohnutky zvláště zavrženíhodné, nahradí škůdce též nemajetkovou újmu každému, kdo způsobenou újmu důvodně pocítuje jako osobní neštěstí, které nelze jinak odčinit. V případě podřazení duševních útrap pod další nemajetkové újmy bychom však zúžili stávající definici bolestného, která duševní strádání pod pojem bolestného zahrnuje v odškodňovací vyhlášce.

3. Poslední možností je ponechat současné chápání bolestného a ztížení společenského uplatnění a zahrnout pod další nemajetkové újmy veškeré imateriální újmy na přirozených právech člověka, které je třeba v souladu s aktuálním míněním společnosti reparovat a nelze je podřadit pod zbytek náhrad. Opět bychom se mohli nechat inspirovat francouzskou doktrínou a zařadit sem újmu na radosti ze života, estetickou újmu, újmu sexuální apod. Výhodou tohoto východiska by byla pružnost daného ustanovení a možnost jej aplikovat v souladu s vyvíjejícím se právním světem. Jak už to ovšem většinou bývá, na druhé straně by to způsobilo právní nejistotu na straně poškozených i na straně škůdců. V případě medicínskoprávních sporů by taková právní nejistota mohla mít negativní dopad na zdravotnictví.

---

¹⁶⁰ VLASÁK, Michal. *Náhrada nemajetkové újmy v Principech evropského deliktního práva (PETL) a v návrhu nového občanského zákoníku*. Jurisprudence 2009/4, dostupné z: www.pravnickeforum.cz.

¹⁶¹ Principles of European tort law: text and commentary. Wien: Springer, 2005, xii, 282, ISBN 3-211-23084-x.

Dalo by se však uzavřít, že ať si budou soudy vykládat pojmy pro imateriální újmy jakkoliv, výsledkem by mělo být podstatné rozšíření imateriálních nároků v souladu s účelem samotného zákona, který zřejmě z toho důvodu rozšiřuje výčet reparabilních nemajetkových újem. Inspiraci můžeme najít i v zahraniční judikatuře. Například francouzská judikatura postupem času vytvořila „katalog“ odškodňovaných újem s ohledem na jednotlivé osobnostní statky, jež mohou být dotčeny. Z povahy věci plyne, že uváděný výčet není taxativní, ale evoluční cestou prodlužující se komplex odškodňovaných újem. Typickým příkladem jsou nemajetkové důsledky porušení práva na tělesnou a duševní integritu, při němž existuje soudní praxí uznaná plejáda následujících odškodnitelných titulů: bolestné, estetická újma, újma na radosti ze života, újma sexuální, újma z kontaminace krevní transfúzí, újma citová.¹⁶²

5.4. Určování výše náhrad za imateriální újmy

Nový občanský zákoník uvádí v § 3 odst. 1 jako první ze zásad, že každý má právo na ochranu svého života a zdraví, jakož i svobody, cti, důstojnosti a soukromí. Život a zdraví jsou tak stavěny na první pozici v hodnotovém žebříčku chráněných zájmů. Ustanovení normující jednotlivé imateriální nároky při ublížení na zdraví a usmrcení umožňují naplnění uvedené zásady.

Jak již bylo nastíněno v úvodu této kapitoly, nová soukromoprávní úprava odstraňuje bodové ohodnocení bolesti a ztížení společenského uplatnění a paušální částky za škodu usmrcením a zároveň neobsahuje ani jasná vodítka pro určení výše náhrad za imateriální újmy na přirozených právech člověka. V příslušných ustanoveních nalezneme pouze obecně formulovaná pravidla. V následujícím textu se pokusím shrnout vodítka a pravidla vyplývající z textu zákona, vycházející ze současné judikatury použitelné od účinnosti nového občanského zákoníku nebo z obecně uznávaných zásad práva a spravedlnosti, která jsou formulována také na ústavní úrovni (LZPaS). K uvedenému poslouží i principy evropského deliktního práva, které byly pro tvorbu nové úpravy také inspiračním zdrojem.

První dvě pravidla pro určení výše náhrady při ublížení na zdraví nalezneme v § 2958, který říká, že: Při ublížení na zdraví odčiní škůdce újmu poškozeného peněžitou náhradou, vyvažující plně vytrpěné bolesti a další nemajetkové újmy; vznikla-li poškozením zdraví překážka lepší budoucnosti poškozeného, nahradí mu škůdce i ztížení společenského uplatnění. Nelze-li výši náhrady takto určit, stanoví se podle zásad slušnosti. Použití termínu

---

¹⁶² ELISCHER, David. *Citová újma, ztráta naděje, reflexní újma, újma na kráse, budoucí škoda aneb pojetí újmy ve francouzském právu*. Zdravotnické fórum 4/2012, s. 21 an.

„plně“ neodpovídá převládajícímu názoru, že imateriální újmu na zdraví v podstatě plně vyvážit nelze, jelikož je nevyčíslitelná,¹⁶³ nicméně v praxi zřejmě nebude problém samotný pojem, ale spíše jeho obsah, který dle mého názoru znamená konkrétní výši odškodnění v jednotlivém případě. S výší odškodnění pak souvisí otázka její přiměřenosti, čímž se dostáváme k principu proporcionality.

Dle mého názoru můžeme ponechat stranou i otázkou, jestli si druhé pravidlo slušnosti vykládat jako subsidiární k pravidlu plné náhrady, jak navozuje použití termínu „nelze-li“. Pojem slušnost totiž právní nauka používá jako synonymum k pojmu spravedlnost (ekvita) a spravedlnost je přeci základní princip, na kterém spočívá právní řád. Podle zásady spravedlnosti tak musí být rozhodováno vždy. Pojdme se vrátit k obecnému ustanovení § 3 nového občanského zákoníku. Ten ve svém odstavci druhém obsahuje demonstrativní výčet jednotlivých zásad, na kterých spočívá soukromé právo a v odstavci třetím říká, že soukromé právo vyvěrá také z dalších obecně uznaných zásad spravedlnosti a práva. Dle důvodové zprávy k novému občanskému zákoníku: není v moci zákona kodifikovat všechny obecné právní zásady, a vystříhává se rizika svádět praxi k mylnému pojetí, že za závazné právní zásady zákoník uznává jen ty, na které pamatuje jejich výslovným pojmenováním. Z toho důvodu se v posledním odstavci tohoto ustanovení podtrhává, že soukromé právo pramení také z dalších obecně uznaných zásad práva a spravedlnosti. Z uvedeného vyplývá, že zásada spravedlnosti je natolik široká, že pojímá další zásady, přičemž nelze vycházet pouze z vyjmenovaných. Pojem spravedlnosti pak nalezneme na dalších místech zákona, přičemž nelze opominout obecné ustanovení § 10 odst. 2 nového občanského zákoníku, nacházející se v Dílu 2, nazvaném Užití předpisů občanského práva, které říká, že není-li takové ustanovení,¹⁶⁴ posoudí se právní případ podle principů spravedlnosti a zásad, na nichž spočívá tento zákon, tak, aby se dospělo se zřetelem k zvyklostem soukromého života a s přihlédnutím k stavu právní nauky i ustálené rozhodovací praxi k dobrému uspořádání práv a povinností.

Další otázkou je, zda si pravidlo plného vyvážení újmy vykládat pouze ve vztahu k bolestnému a náhrady za další nemajetkové újmy, když je zařazenou ve větě před středníkem pouze s těmito újmami. Určení výše náhrady se však bude dle mého názoru řídit stejnými zásadami u každé ze tří náhrad uvedených v rozebíraném ustanovení i vzhledem k Ústavním soudem a Nejvyšším soudem deklarovanému principu proporcionality, který jej

---

¹⁶³ Srov. Nález Ústavního soudu, IV 315/01.

¹⁶⁴ Je třeba vykládat v návaznosti na první odstavce: Nelze-li právní případ rozhodnout na základě výslovného ustanovení, posoudí se podle ustanovení, které se týká právního případu co do obsahu a účelu posuzovanému právnímu případu nejbližšího.

aplikuje na všechny imateriální nároky. Také judikturní závěry týkající se principu proporcionality bude dle mého názoru možné aplikovat i nadále za účinnosti nového občanského zákoníku. Také obecné ustanovení o způsobu a rozsahu náhrady újmy stanoví, že nemajetková újma se odčiní přiměřeným zadostiučiněním.¹⁶⁵ Výše odškodnění bude tedy vždy záležet na okolnostech konkrétního případu.

S otázkou přiměřenosti pak souvisí i charakter odškodnění. V našem právním řádu je základním účelem náhrady kompenzace, nikoliv sankce.¹⁶⁶ Stejný názor zastávají tvůrci PETL. Vzhledem k ustanovení § 2597, dle kterého se má jako jedna z okolností pro určení způsobu a výše přiměřeného zadostiučinění zohlednit úmyslné zavinění, můžeme konstatovat, že náhrada plní v tomto případě i preventivní funkci. Domnívám se však, že obecně (nejen v případě odškodnění sekundární oběti za osobní neštěstí dle § 2971 – viz výklad dále) by měla být zohledňována i hrubá nedbalost,¹⁶⁷ která hraje velkou roli například v medicínskoprávních sporech. Preventivní funkce náhrady by se měla prosazovat výrazněji u subjektivní odpovědnosti za imateriální újmu. I dnešní judikatura považuje stupeň zavinění za jedno z kritérií pro určení výše náhrady.¹⁶⁸ PETL v čl. 10:301 odst. 2 omezuje možnost přihlídnutí ke stupni zavinění škůdce na případy, kdy stupeň zavinění významně přispěl k újmě poškozeného. Na tomto místě musím souhlasit s názorem JUDr. Michala Vlasáka,¹⁶⁹ že *„pokud se má přihlížet ke všem okolnostem daného případu, pak není důvod vyjímát z tohoto kritéria míru zavinění poškozeného. Je sice pravda, že metodě regulace soukromého práva nejsou vlastní trestněprávní prostředky, to však podle mého názoru nevyklučuje možnost, aby ke stupni zavinění na straně škůdce bylo přihlíženo při stanovování rozsahu náhrady nemateriální újmy. Naopak ve většině případů lze očekávat, že se stoupající intenzitou zavinění se bude přímo úměrně zvyšovat i závažnost, trvání a následky újmy.“*

---

¹⁶⁵ § 2951 odst. 2, věta první nového občanského zákoníku.

¹⁶⁶ V novém občanském zákoníku se však vyjimečně sankční charakter újmy připouští v případě náhrady ceny zvláštní oblíbenosti dle § 2969 odst. 2. Důvodová zpráva k NOZ argumentuje následovně: Zničí-li někdo schválně jinému jedinou fotografii jeho mrtvé matky nebo zničí-li knihu opatřenou podrobnými autorskými poznámkami pro další vydání se záměrem připravit autora o výsledek jeho několikaměsíční práce apod., pak nelze škodu nahradit peněžítým ekvivalentem odpovídajícím obvyklé ceně, protože náhradou za zničené nelze opatřit novou věc. Z toho důvodu je namístě, aby náhrada plnila vedle reparační funkce i funkci satisfakční (popřípadě penální).

¹⁶⁷ Srov. Nález Ústavního soudu III. ÚS 350/03 a IV. ÚS 315/01, které hrubou nedbalost uvádí jako jednu z okolností, ke kterým má být přihlíženo.

¹⁶⁸ 30 Cdo 4431/2007.

¹⁶⁹ VLASÁK, Michal. *Náhrada nemajetkové újmy v Principech evropského deliktního práva (PETL) a v návrhu nového občanského zákoníku*. Jurisprudence 2009/4, dostupné z: www.pravnickeforum.cz.

Ustanovení § 2957 formuluje další kritéria pro určení výše odškodnění: Způsob a výše přiměřeného zadostiučinění musí být určeny tak, aby byly odčiněny i okolnosti zvláštního zřetele hodné. Jimi jsou úmyslné způsobení újmy, zvláště pak způsobení újmy s použitím lsti, pohrůžky, zneužitím závislosti poškozeného na škůdci, násobením účinků zásahu jeho uváděním ve veřejnou známost, nebo v důsledku diskriminace poškozeného se zřetelem na jeho pohlaví, zdravotní stav, etnický původ, víru nebo i jiné obdobně závažné důvody. Vezme se rovněž v úvahu obava poškozeného ze ztráty života nebo vážného poškození zdraví, pokud takovou obavou hrozba nebo jiná příčina vyvolala. Přestože poslední věta navozuje dojem, že by mohla být aplikována při určování výše imateriálních nároků při ublížení na zdraví, dle mého názoru spadá pod jiné zásahy do přirozených práv člověka a bude odškodňována cestou žalob na ochranu osobnosti v souladu se stávající judikaturou.¹⁷⁰ Citované ustanovení je obdobou¹⁷¹ ustanovení § 13, odst. 3 občanského zákoníku, nicméně použití termínu okolnosti zvláštního zřetele hodné jej činí oproti aktuální úpravě užším a dle mého názoru by bylo vhodné výčet uvést slovem zejména, nicméně vzhledem k obecnému ustanovení § 2955, má soud náhradu určit podle spravedlivého uvážení jednotlivých okolností případu. Při hledání dalších kritérií pro stanovení výše odškodnění můžeme sáhnout k PETL, jejichž demonstrativní výčet je obsažen v čl. 10:301 odst. 2, podle něhož musí být zváženy všechny obecné okolnosti případu, včetně závažnosti, trvání a následků újmy.

Aby bylo rozhodnutí o výši náhrady spravedlivé, musí být při posuzování jednotlivých případů postupováno tak, aby nebyl narušen princip předvídatelnosti soudního rozhodování.¹⁷² Rozhodování je předvídatelné, pokud soudy dodržují princip rovného zacházení. Oporu v novém občanském zákoníku pro tento princip nalezneme v § 13,¹⁷³ který je vyjádřením principu legitimního očekávání. Dle důvodové zprávy: kdo se dovolává ochrany svého oprávnění založeného právem hmotným, má legitimní právní důvod očekávat, že jeho právní případ bude posouzen obdobně jako jiné typově shodné a již rozhodnuté právní případy, protože má právní důvod spoléhat na to, že ustanovení hmotného práva budou vyložena shodně s dosavadní usuální rozhodovací praxí. Navrhuje se tedy zavést normativní

---

¹⁷⁰ Např. 30 Cdo 3322/2008.

¹⁷¹ SVEJKOVSKÝ, Jaroslav a Jana SVEJKOVSKÁ. *Nový občanský zákoník: srovnání nové a současné úpravy občanského práva*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, xiv, ISBN 978-80-7400-423-0, s. 665.

¹⁷² Srov. náleží Ústavního soudu sp. zn. II.ÚS 635/09, ze dne 31.08.2010.

¹⁷³ Každý, kdo se domáhá právní ochrany, může důvodně očekávat, že jeho právní případ bude rozhodnut obdobně jako jiný právní případ, který již byl rozhodnut a který se s jeho právním případem shoduje v podstatných znacích; byl-li právní případ rozhodnut jinak, má každý, kdo se domáhá právní ochrany, právo na přesvědčivé vysvětlení důvodu této odchylky.

konstrukci blížící se zásadě stare decisis (setrvat na rozhodnutém), což má význam pro právní jistotu a pro stabilitu práva. Zároveň ale nelze založit konzervaci rozhodovací praxe. Zákon je pravidlo psané pro současnost (E. Tilsch). Proto je třeba obecná zákonná ustanovení vykládat a používat vzhledem k aktuální společenské a ekonomické situaci.¹⁷⁴

Jestliže se shodneme, že princip legitimního očekávání nejsme schopni naplnit bez porovnávání shodných nebo obdobných případů a generování určitých obecných kritérií, dostaneme se k tomu, že bez alespoň nějaké objektivizace, která zde byla doposud, to nepůjde. V tomto smyslu bude nadále platit, že újma musí být posuzována individuálně vzhledem ke konkrétním okolnostem daného případu, nicméně zároveň musí být také posuzována objektivně a budeme moci vyjít stále ze závěrů Nejvyššího soudu, že: „*Vlastní zásah je nutno hodnotit vždy objektivně s přihlédnutím ke konkrétní situaci, za které k neoprávněnému zásahu došlo (tzv. konkrétní uplatnění objektivního kritéria), jakož i k osobě postižené fyzické osoby (tzv. diferencované uplatnění objektivního kritéria). Uplatnění konkrétního a diferencovaného objektivního hodnocení znamená, že o snížení důstojnosti postižené fyzické osoby či její vážnosti ve společnosti ve značné míře půjde pouze tam, kde za konkrétní situace, za které k neoprávněnému zásahu do osobnosti fyzické osoby došlo, jakož i s přihlédnutím k dotčené fyzické osobě, lze spolehlivě dovodit, že by nastalou nemajetkovou újmu vzhledem k intenzitě a trvání nepříznivého následku spočívajícího ve snížení její důstojnosti či vážnosti ve společnosti, pociťovala jako závažnou zpravidla každá fyzická osoba nacházející se na místě a v postavení postižené fyzické osoby.*“¹⁷⁵ Jelikož se v současné době se již intenzivně pracuje na vytvoření metodiky k odškodňování újem na zdraví podle NOZ a předpokládá se její využitá jak v soudní tak mimosoudní praxi (například pro pojišťovny a advokáty), bude nadále zásada objektivizace dodržována.

Také nový občanský zákoník upravuje moderační pravomoc soudu a umožňuje tak za určitých okolností snížení náhrady.¹⁷⁶ Dle důvodové zprávy: „*moderační pravomoc soudu má přicházet v úvahu, je-li škůdce osoba fyzická a nezpůsobilá-li škodu úmyslně. Soudcovská úvaha o případném přiměřeném snížení náhrady škody však musí vzít zřetel, zda tu jsou okolnosti odůvodňující toto, co do své povahy, mimořádné řešení (má rozhodovat, jak ke škodě došlo a jaké jsou osobní a majetkové poměry škůdce i poškozeného). Možnost snížit náhradu škody má však být vyloučena, způsobil-li ji porušením odborné péče ten, kdo se*

---

¹⁷⁴ ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, s. 73

¹⁷⁵ 30 Cdo 3223/2011

¹⁷⁶ § 2953 NOZ

hlásil k odbornému výkonu jako příslušník určitého stavu nebo povolání.“¹⁷⁷ Bohužel více k danému ustanovení důvodová zpráva neříká, avšak lze se domnívat, že se vyloučení možnosti snížení společenského uplatnění bude týkat medicínskoprávních sporů, jelikož postup non lege artis je jednoznačně porušením odborné péče. Další okolnost, která může ovlivnit výši přiměřeného zadostiučinění, respektive náhrady za ublížení na zdraví nebo usmrcení souvisí se spoluzaviněním poškozeného a vyplývá z ustanovení § 2918 NOZ.¹⁷⁸

Vyjdeme-li z výše uvedeného, musíme dojít k závěru, že by účinností nového občanského zákoníku nemělo dojít k zásadním změnám, co se týče hledisek pro určení výše odškodnění, jelikož spravedlivě mělo být rozhodováno doposud a mělo by být rozhodováno napříště a všechny principy, které v novém občanském zákoníku nalezneme, jsou v podstatě rozvedením principů, které můžeme vyčíst z LZPaS a které judikatura pravidelně aplikuje a jejichž výklad je tedy znám. Otázka spravedlnosti je otázkou společenského konsenzu, který se v čase vyvíjí, respektive mění a zřejmě i z toho důvodu zákonodárce v případě určení výše odškodnění používá tolik neurčitých právních pojmů, které se dají vykládat s ohledem na vývoj mínění společnosti a individuální soudní rozhodnutí jej může reflektovat lépe než pozitivněprávní úprava. Je tedy dle mého názoru krokem kupředu odstranění tabulkových hodnocení újmy na zdraví za předpokladu, že si soudy vytvoří metodiku pro určení výše náhrad, aby nedocházelo k porušení zásady rovnosti a narušení principu právní jistoty. Doktrínou vytvořená pravidla se pak v čase budou lépe doplňovat a zohledňovat konkrétní okolnosti případu. Na soudy je tak kladeno velké břemeno zodpovědnosti a teprve časem se ukáže kvalita našeho soudnictví. To, že je úmyslem nového občanského zákoníku dát prostor pro soudní tvorbu práva můžeme vyčíst i z důvodové zprávy k výše citovanému §10:¹⁷⁹ *Komplex pravidel shrnutých do tohoto ustanovení se záměrně, kategoricky, a také v logické návaznosti na § 3, rozchází s Robespierrovou maximou, že „slovo soudní tvorba práva musí být vymýceno z našeho slovníku.“ Tato zásada je totalitnímu právnímu myšlení blízká, jak je známo rovněž z nedávné české zkušenosti, pohříchu i současnosti. S těmito neblahými tradicemi je nezbytné se rozejít nejen s ohledem na jejich kořeny, ani jen proto, že myšlenka popření soudcovské tvorby práva ani v totalitních právních systémech nenašel plné uplatnění,*

---

¹⁷⁷ ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, s. 1048.

¹⁷⁸ Vznikla-li škoda nebo zvětšila-li se také následkem okolností, které se přičítají poškozenému, povinnost škůdce nahradit škodu se poměrně sníží. Podílejí-li se však okolnosti, které jdou k tíži jedné či druhé strany, na škodě jen zanedbatelným způsobem, škoda se nedělí.

¹⁷⁹ ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, s. 70

ale především z toho důvodu, že snahy o jeho prosazování působí retardačně na juristické myšlení i na celkovou právní kulturu, vedou k nespravedlnostem při aplikaci práva, a tudíž i k sociálně škodlivým efektům.“ Pokud by se ukázalo přijaté řešení jako nesprávné, má zákonodárce vždy možnost nastavit moci soudní konkrétnější pravidla pro jejich rozhodování. Nicméně nelze opominout, že „cestu za spravedlností“ si soudy našly i v dnešní pozitivněprávní úpravě skrze ochranu osobnosti či ustanovení umožňující zvýšení náhrady soudem. Vždy by však oprávněnost soudu k určitému výkladu jdoucím dle názoru části odborné veřejnosti nad rámec zákona měla být podložena dostatečnou argumentací v odůvodnění jednotlivých rozhodnutí. Vzhledem k tomu, že Nejvyššího soud České republiky a Společnosti medicínského práva pod záštitou Lékařské fakulty v současné době vytvářejí metodiku pro určení výše odškodnění za bolesti a ztížení společenského uplatnění, domnívám se, že si problémy spojené s aplikací nové úpravy uvědomili a přistoupili k této situaci zodpovědně. Přestože se jedná o nezávazný doporučující materiál, bude pravděpodobně soudy dodržován z důvodu jeho kvalitního a odborného zpracování.

5.5. Náhrada za usmrcení nebo zvlášť závažné ublížení na zdraví blízké osoby

Náhrada za usmrcení nebo zvlášť závažné ublížení na zdraví je nárokem, který se přiznává sekundárním obětem za jejich reflexní imateriální újmu způsobenou smrtí nebo zvlášť závažným ublížením na zdraví osoby blízké. Záměrně v nadpisu této podkapitoly zaměňuji zažitý termín „osoba blízká“ záměnou slov na „blízkou osobu“. Nový občanský zákoník znamená v případě tohoto typu nároku posun směrem kupředu, a to ze dvou hlavních důvodů: 1. jednak již nestanoví paušální částky, které se mají vyplácet při usmrcení blízké osoby konkrétním pozůstalým, a tím umožňuje soudu zohlednit individuální okolnosti újmy této osoby, mezi které patří především reálný vztah k primární oběti a nikoliv vztah právní, jak tomu je za stávající úpravy. Tento účel vyplývá i z důvodové zprávy, která se ke zrušeným paušálním částkám vyjadřuje tak, že za určitých okolností to může být příliš málo, za jiných příliš mnoho. Je např. zřejmý rozdíl, trvá-li manželství jen krátkou dobu nebo několik desetiletí, jaké byly poměry mezi manžely za trvání manželství, bylo-li zahájeno řízení o rozvod manželství, žili-li manželé vůbec spolu a z jakých důvodů žili odloučeně atd. Tyto a další okolnosti se mohou a mají do výše náhrady kladně nebo záporně promítnout.¹⁸⁰ Inspiraci

---

¹⁸⁰ ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, s. 1046

pro tento přístup najdeme ve francouzské judikatuře¹⁸¹ a v principech evropského deliktního práva;¹⁸² a 2. nový občanský zákoník umožňuje odškodnit duševní útrapy blízké osoby spojené nejen s usmrcením, ale také se zvláště závažným ublížením na zdraví blízké osoby. V současné době je taková újma posuzována jako zásah do dílčího práva na soukromý, respektive rodinný život a odčítána přiměřeným zadostiučiněním dle ustanovení o ochraně osobnosti.¹⁸³

Obě změny, byť jsou dle mého názoru pozitivní a dávají prostor ke spravedlivějším řešením konkrétních případů, přinášejí řadu otázek. V prvním případě se jedná o způsob prokazování skutečného vztahu k primární oběti. Dá se očekávat, že osoby uplatňující v této souvislosti svůj nárok u soudu, se budou snažit prokázat svůj vztah divadelními představeními a citovými výlevy, což nebude důstojné pro ně, ani pro samotný soud a soudní procesy tak mohou trvat ještě déle než doposud. Druhý problém je ve výkladu pojmu zvláště závažné ublížení na zdraví, který není zřejmě opět záměrně definován zákonem, vysvětlen v důvodové zprávě a inspiraci nenalezneme ani v principech evropského deliktního práva, které odškodnění těchto sekundárních obětí znají též. Vodítkem nám může být i zde současná judikatura, která vyhodnocuje důvodnost pro mimořádné zvyšování odškodnění nad rámec základního hodnocení stanoveného v lékařském posudku a zřejmě i připravovaná metodika pro určování výše odškodnění za bolest a ztížení společenského uplatnění. Každopádně se dle dikce zákona bude muset jednat o tak závažnou poruchu zdraví, že způsobí duševní útrapy blízké osobě a tedy podstatně ovlivní její život. Zajisté nebude za zvláště závažné ublížení na zdraví považován zlomený palec, oproti tomu zcela jistě sem bude patřit například kóma¹⁸⁴ nebo jiné stavy, kdy bude primárně poškozený odkázán na pomoc druhých osob. V případě náhrady při usmrcení nebo zvláště závažném ublížení na zdraví se tedy bude posuzovat, jestli ublížení na zdraví primární oběti dosahuje takové intenzity, že ho lze považovat za zvláště závažné a vztah primární a sekundární oběti, tedy jestli zásah do sféry sekundární oběti ovlivnil její život natolik, že jí způsobil duševní útrapy. Opět lze nahlédnout do francouzské judikatury, kde byl dříve nárok na přiznání reflexní újmy přiznáván jen při existenci právního pouta a za předpokladu, že byla újma způsobená primární oběti fatální. Obě tyto podmínky

---

¹⁸¹ Podrobněji viz ELISCHER, David. *Citová újma, ztráta naděje, reflexní újma, újma na kráse, budoucí škoda aneb pojetí újmy ve francouzském právu*. Zdravotnické fórum 4/2012, s. 21 an.

¹⁸² VLASÁK, Michal. *Náhrada nemajetkové újmy v Principech evropského deliktního práva (PETL) a v návrhu nového občanského zákoníku*. Jurisprudence 2009/4, dostupné z: www.pravnickeforum.cz.

¹⁸³ Srov. M. Ryška. *Výše a účel náhrady nemajetkové újmy v penězích při ochraně osobnosti*, Právní rozhledy č. 9/2009, s. 305 a násl.

¹⁸⁴ 25 Cdo 847/2004.

však byly postupně opuštěny a francouzské právo dospělo k autonomnímu pojmání obou nároků (primární i sekundární oběti) a reflexní újmu posuzuje jako svébytný odškodňovací titul, který je i z procesního hlediska nezávislý na původním nároku poškozeného.¹⁸⁵

Ustanovení § 2959 upravující tyto nároky stanoví, že má škůdce odčinit duševní útrapy blízké osoby peněžitou náhradou vyvažující plně jejich utrpení a nebude-li možné výši náhrady takto určit, stanoví se podle zásad slušnosti. Při určení výše odškodnění tak budou soudy dle mého názoru aplikovat tedy stejné principy (ekvita, proporcionalita, rovnost apod.) jako při určování výše odškodnění za bolestné, ztížení společenského uplatnění – viz předchozí kapitola. V potaz by měly být brány i okolnosti, za nichž k újmě došlo, okolnosti mimořádného zřetele hodné podle § 2957, stupeň zavinění, ale i další okolnosti vycházející vždy z konkrétního případu.¹⁸⁶

5.6. Nemajetková reflexní újma

Zcela novým a podle výkladu možná převratným je v novém občanském zákoníku ustanovení upravující náhradu za reflexní nemajetkovou újmu: Odůvodňují-li to zvláštní okolnosti, za nichž škůdce způsobil újmu protiprávním činem, zejména porušil-li z hrubé nedbalosti důležitou právní povinnost, anebo způsobil-li újmu úmyslně z touhy ničit, ublížit nebo z jiné pohnutky zvláště zavrženíhodné, nahradí škůdce též nemajetkovou újmu každému, kdo způsobenou újmu důvodně pocítuje jako osobní neštěstí, které nelze jinak odčinit.¹⁸⁷ Termínem reflexní újma se označují situace, kdy někdo utrpí újmu v důsledku vzniku újmy ve sféře jiné osoby. Příčinou vzniku újmy je existence jiné újmy způsobené někomu jinému, kterou jakýmsi odrazem (reflexí) pocítuje určitá další osoba (sekundární oběť).¹⁸⁸ Stejně jako u předchozího nároku, i v tomto případě se odškodňuje sekundární oběť. Bohužel důvodová zpráva se k uvedenému ustanovení vyjadřuje velmi stroze: Navrhuje se však také stanovit, že nemajetkovou újmu má hradit i ten, kdo způsobil škodu úmyslně z touhy ničit či ublížit nebo

---

¹⁸⁵ Podrobněji viz ELISCHER, David. *Citová újma, ztráta naděje, reflexní újma, újma na kráse, budoucí škoda aneb pojetí újmy ve francouzském právu*. Zdravotnické fórum 4/2012, s. 21 an.

¹⁸⁶ 24 C 7/2007: v tomto případě například Krajský soud v Brně zohlednil následující okolnosti konkrétního případu: způsob usmrcení dítěte, k němuž došlo v důsledku závažných a rozsáhlých popálenin a který je v obecném lidském chápání možno považovat z hlediska pozůstalých za mimořádně traumatizující; poměrně dlouhá doba, při níž rodiče bezmocně přihlíželi umírání dítěte na následky popálenin; ošlo k usmrcení velmi malého dítěte ve věku pouhých 3 měsíců, přičemž vše, co se týká takto malých dětí (zcela bezbranných a zranitelných), je v obecném lidském chápání mimořádně traumatizující a spjaté se značnými emocemi.

¹⁸⁷ § 2971 nového občanského zákoníku.

¹⁸⁸ ELISCHER, David. *Náhrada nemateriálních aspektů při újmě na zdraví. Několik úvah k principu objektivizace náhrad*. Zdravotnické fórum, 2011, roč. 2011, č. 2, s. 28. ISSN: 1804-9664.

z jiné zavrženíhodné pohnutky, anebo způsobil-li škodu porušením důležité povinnosti z hrubé nedbalosti, pokud náhradu nemajetkové újmy odůvodňují zvláštní okolnosti.¹⁸⁹ Můžeme se tak jen pomocí výkladu pokusit dovodit, na jaké případy se bude vztahovat. Když si předmětné ustanovení postupně rozebereme, vygenerujeme z něj taxativní výčet podmínek, za nichž má být újma nahrazena:

- Protiprávní způsobení újmy (tedy škody i nemajetkové újmy) primární oběti,
- zvláštní okolnosti, za nichž byla újma způsobena, odůvodňující nahrazení nemajetkové újmy sekundární oběti (porušením důležité právní povinnosti z hrubé nedbalosti, úmyslným způsobením újmy z touhy ničit, ublížit nebo z jiné pohnutky zvlášť zavrženíhodné apod.),
- důvodné pociťování újmy primární oběti ze strany sekundární oběti jako osobní neštěstí v důsledku čehož vzniká sekundární oběti nemajetkové újma,
- osobní neštěstí, respektive nemajetkovou újmu nelze odčinit jinak.

Z uvedených podmínek tedy vyplývá, že se jedná o sankční náhradu újmy, která je odůvodněna zvláštními okolnostmi, mezi něž zákon jmenuje především zlý úmysl a hrubou nedbalost). Osobou poškozenou může být v tomto případě každý (ustanovení je tak širší než ustanovení umožňující odškodnění blízké osoby primárně poškozeného za usmrcení nebo zvlášť závažné ublížení na zdraví). Musí však újmu primární oběti pociťovat jako osobní neštěstí důvodně. Důvodnost by tak mohla spočívat například ve vztahu k samotné škodní události (svědek brutální vraždy apod.), ale by mohla spočívat v nějakém kvalifikovaném vztahu k primární oběti. Blízké osoby primárních obětí se sice odškodňují pomocí nároků uvedených v § 2959, ale pouze pro případy usmrcení a zvlášť závažného ublížení na zdraví. Rozebírané ustanovení § 2971 tak může být subsidiární k ustanovení § 2959 v případě, kdy porucha na zdraví nedosáhne takové intenzity, aby mohlo být postupováno podle § 2959. Zároveň je takový přístup k odškodnění (sankční a preventivní charakter náhrady) odůvodněn zvláštními okolnostmi, za nichž byla újma způsobena a nelze jej jinak odčinit. Zda zvláštní okolnosti, za nichž byla újma způsobena, odůvodňují přiznání odškodnění a zda je pociťování osobního neštěstí důvodné budou soudy opět rozhodovat individuálně s ohledem na všechny okolnosti daného případu. Inspiraci je opět možné hledat v judikatuře francouzské, dle které osoba domáhající se reflexní újmy musí být v určitém kvalifikovaném vztahu k primární

---

¹⁸⁹ ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, s. 1047.

oběti. Musí být in concreto prokázána existence pouta (materiálního nebo citového) mezi primární a sekundární obětí.

Bude velmi zajímavé sledovat v soudní praxi dosah uvedeného ustanovení, například jestli bude aplikováno v případě žalob příbuzných obětí dopravních nehod nebo pacientů, kterým byla postupem non lege artis způsobena újma na zdraví. Pravděpodobně se však uvedené ustanovení bude vykládat spíše restriktivně a nebude se týkat například náhodných svědků dopravních nehod apod. To, že se nejedná o ustanovení prázdné, které by mělo snad jen doplňovat situace, na které jinde zákon nepamatuje, je jasně patrné z důvodové zprávy k poslednímu přechodnému ustanovení,¹⁹⁰ které umožňuje soudům aplikovat nový občanský zákoník i na některé konkrétní nároky, které vznikly před nabytím jeho účinnosti a kde autoři aplikaci výslovně tohoto ustanovení soudům navrhují: Jedná se opět o standardní ustanovení, podle něhož se právo na náhradu škody posuzuje podle těch právních předpisů, které byly účinné v době porušení právní povinnosti. Navrhuje se však stanovit výjimku pro mimořádné případy hodné zvláštního zřetele, čímž se mají na mysli především případy, kdy škůdce způsobil škodu úmyslně z touhy ničit, ublížit nebo z jiné pohnutky zvlášť zavrženíhodné. Zvláště pro tyto případy se navrhuje, aby bylo možné škůdce zavázat k náhradě i nemajetkové újmy těm, kdo způsobenou škodu důvodně pocítuje jako osobní neštěstí, které nelze jinak odčinit.¹⁹¹

6. Závěr

Za nejprínosnější a nejpotřebnější změnu v úpravě odškodňování imateriálních nároků při újmě na životě a zdraví považuji zrušení paušálních částek za usmrcení blízké osoby. Pevné stanovení částek bez možnosti zohlednění všech okolností daného případu se jeví nedostatečné, jelikož lidské vztahy a okolnosti, za kterých dochází k újmám na životě a zdraví jsou natolik různorodé a v praxi často nepředvídatelné, že nelze předem stanovit stejnou výši odškodnění pro všechny případy. Stávající úprava dále neodpovídá principu spravedlivé náhrady za způsobenou újmu, když neumožňuje zohlednit skutečný vztah primární oběti

---

¹⁹⁰ § 3079 nového občanského zákoníku: (1) Právo na náhradu škody vzniklé porušením povinnosti stanovené právními předpisy, k němuž došlo přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, se posuzuje podle dosavadních právních předpisů. (2) Nerozhodl-li soud ke dni nabytí účinnosti tohoto zákona o náhradě škody vzniklé porušením povinnosti stanovené právními předpisy, k němuž došlo přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, může na návrh poškozeného člověka, jsou-li pro to mimořádné důvody hodné zvláštního zřetele (§ 2 odst. 3), přiznat poškozenému i náhradu nemajetkové újmy podle tohoto zákona.

¹⁹¹ ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, s. 1084.

s domnělou sekundární obětí. V případě, že tu žádný citový vztah není, nelze hovořit o újmě, kterou by bylo vhodné odškodňovat.

Mohlo by se zdát, že když nový občanský zákoník umožňuje nově odškodnit duševní útrapy blízké osoby spojené nejen s usmrcením, ale také se zvlášť závažným ublížením na zdraví blízké osoby, jedná se o posílení postavení poškozeného. V současné době je však taková újma posuzována jako zásah do dílčího práva na soukromý, respektive rodinný život a odčítána přiměřeným zadostiučiněním dle ustanovení o ochraně osobnosti a až judikatura ukáže, jestli díky skrze toto ustanovení bude přiznáváno oškodnění v širším okruhu případů za mírnějších podmínek.

Velkým otazníkem je pro mne obsah nového druhu nemateriální újmy nazvané další nemajetkové újmy a ustanovení upravující náhradu za reflexní nemajetkovou újmu každému, kdo primární újmu pocítuje jako osobní neštěstí. Upřímně jsem velmi zvědavá, jakým způsobem budou tato zcela nová ustanovení vykládána. Doufám jen, že se soudy při jeho výkladu nechají inspirovat francouzskou doktrínou, která je nejen v případě odškodňování reflexní újmy velmi propracovaná.

Otázka odklonu od objektivizované náhrady nemateriálních nároků v pozitivním právu je dnes a denně tématem odborné veřejnosti. Důvodová zpráva podává rozsáhlý výčet argumentů na podporu tohoto přístupu. Odpůrci opuštění bodového hodnocení újmy na zdraví argumentují většinou principem právní jistoty, legitimního očekávání a zásadou rovnosti, k jejichž dodržení je zapotřebí z určitých rozumných kritérií vycházet. Považuji za řešení těchto sporů prozíravou iniciativu Nejvyššího soudu a Společnosti medicínského práva pod záštitou Lékařské fakulty vytvořit metodiku pro určení výše odškodnění za bolesti a ztížení společenského uplatnění, aby byl zachován princip předvídatelnosti, respektive princip právní jistoty a rovnosti, jelikož v případě rozdílného rozhodování soudů bez jakýchkoliv vodítek pouze s hlediskem slušnosti by mohlo vést k rozdílnému rozhodování soudů ve skutkově stejných případech. Přestože dnes již existuje značné množství judikatury k odškodňování těchto nároků, většinou se jedná o rozhodnutí v případech závažnějších, mimořádných, jelikož pouze v těchto případech stávající občanský zákoník navýšení náhrady soudem umožňuje a tak bude připravovaná metodika jistě přínosem. Přestože se v médiích pravidelně dočítáme o tom, že budou nově přisuzovány mnohem vyšší částky za újmy na životě a zdraví, dle mého názoru však ve skutečnosti k příliš velkým změnám v rozhodnutích soudů nedojde, protože soudy budou v zájmu zachování předvídatelnosti soudního rozhodování nadále vycházet ze stejných částek a do vytvoření zmíněné metodiky zrušenou odškodňovací vyhláškou používat jako soft law.

Velkou obecnou změnou, která se dotýká i našeho tématu je větší prostor pro soudní dotváření práva. Autoři nového občanského zákoníku však zároveň zdůrazňují, že tím nechtějí opustit kontinentální právní systém. Na tomto místě si opět dovoluji citovat důvodovou zprávu, která je totiž v současné době jedním z mála vodítek pro interpretaci rekodifikace: „*Při soudním dotváření práva a vyplňování mezer v zákoně však není možné ponechat volné pole rozmaru nebo libovůli. Proto se navrhuje uložit, aby se právní případ posoudil podle principů spravedlnosti i zákonných zásad a s přihlédnutím k stavu právní nauky i ustálené rozhodovací praxi. Výsledkem má být dobré uspořádání práv a povinností se zřetelem k zvyklostem soukromého života, tedy rozhodnutí podle pravidel ekvity, rozhodnutí rozumné, nikoli slepé následování maximy fiat iustitia, perreat mundus (ať zvítězí spravedlnost, i kdyby svět vzal za své). Navržené znění druhého odstavce nenařizuje, aby soudcovské stanovisko odpovídalo dosavadní soudní praxi nebo doktríně, musí však vycházet z jejich znalosti a být náležitě vyargumentováno. Ačkoli návrh zákoníku předpokládá soudcovské dotváření práva, stanoví mu zároveň jisté meze, protože návrh nechce opustit limity kontinentálního právního systému.*“¹⁹²

Na spoustě dalších míst však důvodová zpráva mlčí, což považuji za problematické zvláště v situaci, kdy doposud nebyl vydán komentář k novému občanskému zákoníku, pouze komentáře dílčí, které však nestačí k aplikaci a interpretaci za pár měsíců účinného zákoníku, který je navíc v podstatných ohledech nový jak správně dostal své přízvisko. Na tomto místě však rozhodně nechci kritizovat odborníky, autory komentářů a učebnic, poněvadž nová úprava je natolik rozsáhlá, že zřejmě není možné z časových i kapacitních důvodů, v tak relativně krátké legisvakanci lhůtě potřebné publikace vydat. Sluší se dodat, že snaha o společenskou osvětu ze strany ministerstva spravedlnosti se daří zvláště díky velmi dobře zpracovaným webovým stránkám, na kterých nalezneme intuitivně veškeré základní informace, včetně novinek s rekodifikací souvisejících.

Závěrem si dovolím shrnout, že účinnost nového občanského zákoníku považuji za dlouho očekávanou a potřebnou událost. Jistě je z této práce patrné, že většinu změn shledávám jako pozitivní, na druhé straně však i u mne panují obavy z nejistoty, otázky výkladu nového občanského zákoníku a ze skutečnosti, jestli se soudy zhostí zodpovědně většího prostoru pro rozhodování. Je možné, že odpovědi na řadu otázek nám dají závěry z

---

¹⁹² ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, s. 70-71.

nadcházející konference medicínského práva, jejímž hlavním programem bude právě účinnost nového občanského zákoníku a otázka odškodňování bolestného a ztížení společenského uplatnění. Přestože se dle přechodných ustanovení NOZ budou odpovědnostní vztahy řídit stejným právním režimem jako právní vztahy, respektive jiné právní poměry, z jejichž porušení újma vznikla, je možné, že se vzhledem ke zvláštnímu přechodnému ustanovení § 3079, odst. 2 nového občanského zákoníku (dle kterého mohou soudy v řízení zahájeném přede dnem nabytí účinnosti nového občanského zákoníku přiznat poškozenému za určitých podmínek náhradu nemajetkové újmy podle tohoto zákona), můžeme již po 1. 1. 2014 dočkat nějakého rozsudku aplikujícího ustanovení o imateriálních nárocích při újmě na zdraví dle nového občanského zákoníku.

Seznam zkratk

- NOZ nebo nový občanský zákoník – zákon č. 89/2012 Sb.
- OZ nebo občanský zákoník - Zákon č. 40/1964 Sb.
- NS nebo Nejvyšší soud – Nejvyšší soud České Republiky
- ÚS nebo Ústavní soud - Ústavní soud České Republiky
- Odškodňovací vyhláška – Vyhláška č. 440/2001 Sb. o odškodňování bolesti a ztížení společenského uplatnění v platném znění
- PETL – Principles of European Tort Law
- ZZS – Zákon č. 372/2011 Sb. o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování
- LZPaS – Listina základních práv a svobod
- BGB – Německý občanský zákoník

Seznam použité literatury a pramenů

Monografie, učebnice a komentáře

- KOBLIHA, Ivan a David ELISCHER. *Náhrada škody podle občanského a obchodního zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona: praktická příručka*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2012.
- ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012.
- ELIÁŠ, Karel, Bohumil HAVEL, Petr BEZOUŠKA a Daniela ŠUSTROVÁ. *Občanské právo pro každého: pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika ve spolupráci s advokátní kanceláří PRK partners, 2013.
- BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Nový občanský zákoník: srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, 829 s. ISBN 978-80-7380-413-8.
- STOLÍNOVÁ, Jitka; MACH, Jan. *Právní odpovědnost v medicíně*, 2. vydání, Praha: Galén, 2010. Kapitola 1 *Vznik a druhy právní odpovědnosti*, ISBN 978-80-7262-686.
- Knappová, M.; Švestka, J. a kolektiv *Občanské právo hmotné, Svazek I. 4. Aktualizované a doplněné vydání*, Praha: Aspi, 2005.
- HOLČAPEK, T. *Dokazování v medicínskoprávních sporech*, 1. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2011. Kapitola II. *Péče o zdraví a občanské právo*.
- PSUTKA, Jindřich, *Obecná prevenční povinnost – současný stav a návrh občanského zákoníku*. In HAVEL, Bohumil, PIHERA, Vlastimil (eds.). *Soukromé právo na cestě*. 1.vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010.
- BEZOUŠKA, Petr a Lucie PIECHOWICZOVÁ. *Nový občanský zákoník: nejdůležitější změny*. 1. vyd. Olomouc: ANAG, 2013, ISBN 978-80-7263-819-2.
- ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan aj. *Občanské právo hmotné 2*, 5. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2009.
- ŠVESTKA, J., JEHLIČKA O., ŠKÁROVÁ, M., SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 10. vyd. Praha: Beck, 2006.
- Rouček, F. Sedláček, J. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému*. Praha: V. Linhart.
- STOLÍNOVÁ, Jitka a Jan MACH. *Právní odpovědnost v medicíně*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Galén, c2010, ISBN 978-80-7262-686-1.
- TĚŠINOVÁ, Jolana, Roman ŽDÁREK a Radek POLICAR. *Medicínské právo*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2011, xxxiii, ISBN 978-80-7400-050-8

- SOVOVÁ, Olga. *Zdravotnická praxe a právo: praktická příručka*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2011, ISBN 978-80-87212-72-1.
- HENDRYCH, Dušan, Miroslav BĚLINA, Josef FIALA, Pavel ŠÁMAL, Ivana ŠTENGLOVÁ a Pavel ŠTURMA. *Právníký slovník*. 2. rozš. vyd. Praha: Beck, 2003, ISBN 80-7179-740-5.
- KNAP, Karel, Jiří ŠVESTKA, Oldřich JEHLIČKA, Pavel PAVLÍK a Vladimír PLECITÝ. *Ochrana osobnosti podle občanského práva*. 4. podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2004, ISBN 80-7201-484-6.
- Principles of European tort law: text and commentary. Wien: Springer, 2005, xii, 282 ISBN 3-211-23084-x.
- SVEJKOVSKÝ, Jaroslav a Jana SVEJKOVSKÁ. *Nový občanský zákoník: srovnání nové a současné úpravy občanského práva*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, xiv, 792 s. ISBN 978-80-7400-423-0.

Odborné články

- ELISCHER, David. *Citová újma, ztráta naděje, reflexní újma, újma na kráse, budoucí škoda aneb pojetí újmy ve francouzském právu*. Zdravotnické fórum 4/2012, s. 21 an.
- Tomáš Doležal, *Poskytování zdravotních služeb po nabytí účinnosti nového občanského Zákoníku*, Vol 3, No 2 (2013), ISSN 1804-8137, dostupný z: <http://www.ilaw.cas.cz/medlawjournal>.
- ELISCHER, David. *Náhrada nemateriálních aspektů při újmě na zdraví. Několik úvah k principu objektivizace náhrad*. Zdravotnické fórum, 2011, roč. 2011, č. 2, s. 28. ISSN: 1804-9664.
- Doležal, T., *Vztah lékaře a pacienta z pohledu soukromého práva*, Leges, 2012, Praha
- VOJTEK, Petr. *Dvě otázky medicínského práva, pro něž bude nový občanský zákoník přelomový*. Soudní rozhledy. 2013, č. 4, s. 122.
- ELISCHER, David. *Náhrada nemateriální újmy de lege ferenda*. Právník. 2008, roč. 147, č. 10, s. 1101 an.
- JANDOVÁ, Lucie. *Odškodňování újmy na zdraví podle nového občanského zákoníku*, dostupný z: www.opojisteni.cz.
- VLASÁK, Michal. *Náhrada nemajetkové újmy v Principech evropského deliktního práva (PETL) a v návrhu nového občanského zákoníku*. Jurisprudence 2009/4, dostupné z: www.pravnickeforum.cz.
- VOJTEK, P. *Odškodňování bolesti a ztížení společenského uplatnění, včetně nároků pozůstalých*. Zdravotnictví a právo. 2008. číslo 3 – 4.

- M. Ryška. *Výše a účel náhrady nemajetkové újmy v penězích při ochraně osobnosti*, Právní rozhledy č. 9/2009.

Internetové zdroje

- <http://www.nsoud.cz>
- <http://nalus.usoud.cz>
- <http://obcanskyzakonik.justice.cz/>
- <http://www.ilaw.cas.cz/>
- <http://www.medicinskepravo.cz/>
- <http://www.lawportal.cz>

Judikatura

- Usnesení NS ČR ze dne 21. 7. 2004, sp. zn. 25 Cdo 1828/2003
- Rozhodnutí rakouského soudního dvoru (Oberste Gerichtshof) ze dne 24. 9. 1981, sp. zn. 7 Ob 656/81
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 1954, Cz 486/53, uveřejněné ve Sbírce NS, 1954, č. 5, str. 86-87, pod pořadovým č. 44
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 29. 10. 1962, sp. zn. 5 Cz 38/1962, uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, 1963, pod pořadovým č. 15
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 17. 12. 2003, sp. zn. 25 Cdo 1960/2002, právní věta rozhodnutí uveřejněna v Souboru civilních rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR - právní věty a rejstříky, 2004, sešit 28, str. 25, pod pořadovým č. C 2352.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 3. 2001, sp. zn. 25 Cdo 1427/2001
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 2. 2003, sp. zn. 25 Cdo 618/2001
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 2. 2005, sp. zn. 25 Cdo 1506/2004
- Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 17. 5. 1978, sp. zn. 10 Co 190/76, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, 1980, pod pořadovým č. 16
- Rozsudek NS ČR ze dne 29. 4. 2004, sp. zn. 25 Cdo 540/2003
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. 9. 1990, sp. zn.: 1 Cz 59/90
- Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. 11. 2003, sp. zn.: 25 Cdo 168/2003
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 12. 8. 2008, sp. zn.: I. ÚS 1919/08

- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 9. 2013, sp. zn. 25 Cdo 627/2013
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 3. 2011, sp. zn. 28 Cdo 3471/2009
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 8 Cdo 4129/2010
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 23 Cdo 1818/2009
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 9. 2007, sp. zn. 25 Cdo 2414/2008
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. 9. 2011, sp. zn. 25 Cdo 557/2013
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2010, sp. zn. 25 Cdo 4311/2010
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 2. 2009, sp. zn. 25 Cdo 2413/2009
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. 11. 2010, sp. zn. 25 Cdo 1952/2011
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 12. 2008, sp. zn. 25 Cdo 1491/2009
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 12. 1992, sp. zn. 25 Cdo 1593/2001
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 2. 2003, sp. zn. 25 Cdo 1875/2003
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 9. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 350/2003
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 9. 2013, sp. zn. 25 Cdo 2884/2010
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 3. 2009, sp. zn. 25 Cdo 5223/2009
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 5. 2010, sp. zn. 25 Cdo 4764/2010
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 1. 2010, sp. zn. 25 Cdo 3457/2010
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 7. 2012, sp. zn. 25 Cdo 3646/2012
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2009, sp. zn. 25 Cdo 3787/2009
- Nález ÚS Pl. ÚS č. 16/04 ze dne 4. 5. 2005
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 7. 2010, sp. zn. 30 Cdo 947/2011
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 10. 2005, sp. zn. 30 Cdo 154/2007
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 7. 2010, sp. zn. 30 Cdo 947/2011
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 5. 2010, sp. zn. 1 Co 2/2010
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 3. 2011, sp. zn. 30 Cdo 3223/2011
- Rozsudek vrchního soudu ze dne 3. 11. 2009, sp. zn. 1 Co 193/2009
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2007, sp. zn. 30 Cdo 5188/2007
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. 3. 2009, sp. zn. 30 Cdo 2933/2009
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 10. 2008, sp. zn. 30 Cdo 2304/2009
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. června 2013, sp. zn. 30 Cdo 1286/2013